

การเตรียมบุคลากรเข้าสู่ภาคแรงงาน:
การศึกษาเปรียบเทียบไทยและเวียดนาม 1980-2025

รศ.ดร.พศิน	แดงจวง
รศ.ดร.วรวิทย์	เจริญเลิศ
รศ.ดร.อรรณพ	พงษ์วาท
ผศ.ดร.เพ็ชร	รุประวิเชตร์
Prof.Dr. Xavier	Oudin
Prof.Dr.Bruno	Jetin
Prof Dr.Nguyen	Tien Dat
Prof.Dr.Alain	Mounier

ศูนย์วิจัยเพื่อการศึกษาและแรงงาน
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

จากสภาพที่ปรากฏในอดีตและปัจจุบันที่อาจนำมาร้อยเรียงในเบื้องต้นหากเปรียบเทียบศักยภาพระหว่างประเทศไทยและเวียดนามอาจกล่าวได้ว่าทั้งสองประเทศต่างมีข้อดีและข้อจำกัดแตกต่างกันออกไป กล่าวคือ ในด้านปริมาณของประชากรของเวียดนามมีมากกว่าและเพิ่มขึ้นรวดเร็วกว่าไทยซึ่งมีโอกาสทำให้เผชิญกับอัตราการว่างงานสูง มีปัญหาด้านมลภาวะสูง หรือมีปัญหาความขัดแย้งในสังคมสูงกว่าไทย ซึ่งแน่นอนสิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นปัญหาที่คาดเดา แต่ในทางตรงกันข้ามจุดสำคัญดังกล่าวภายใต้บริบททางการเมืองและคุณลักษณะของประชากรที่ต่างกัน เวียดนามอาจไม่ประสบกับปัญหาเหล่านั้นแต่ปัจจัยดังกล่าวอาจมีส่วนทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจก็ได้

ปริมาณการเพิ่มจำนวนประชากรของประเทศไทยมีอัตราการเพิ่มค่อนข้างต่ำ และน่าจะอยู่ราว ๆ 73 ล้านคนในปี ค.ศ. 2025 ในขณะที่อัตราการเพิ่มของเวียดนามสูงเร็วกว่าไทย อนึ่ง อัตราความหนาแน่นประชากรในชนบท (รวมถึงเกษตรกรรมและสิ่งแวดล้อม) ประเทศไทยมีความหนาแน่นน้อยและกระจายทั่วประเทศได้ดีกว่าของประเทศเวียดนาม แต่มีความไม่เสมอภาคด้านมาตรฐานการครองชีพ ในขณะที่ประเทศเวียดนามมีประชากรหนาแน่นในชนบทซึ่งอาจจะก่อให้เกิดปัญหามากในอนาคต เช่น ขาดแคลนที่ทำกิน มีปัญหาสิ่งแวดล้อมเนื่องจากใช้สารเคมีมาก ปัญหาการอพยพ การเคลื่อนย้ายแรงงานสู่เมือง อัตราการว่างงานในชนบท ซึ่งอาจทำให้ชาวนาต้องแสวงหาดินแดนในเพื่อนบ้าน เช่น แถวชายแดนลาว กัมพูชาและอาจมีผลกระทบรุกรามถึงไทยได้

ปริมาณของแรงงาน ประเทศไทยไม่มีปัญหาด้านปริมาณของแรงงาน แต่อาจขาดแคลนแรงงานในบางพื้นที่ที่ทำให้ใช้แรงงานอพยพจากชายแดนและแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้น ๆ ในขณะที่ประเทศเวียดนามมีปัญหาการดูดซับแรงงานใหม่เข้าสู่ตลาดเนื่องจากมีประชากรอยู่ในวัยแรงงานจำนวนมาก โดยเฉพาะการเผชิญกับปัญหาแรงงานจากภาคเกษตรกรรมที่จะหลั่งไหลเข้าสู่ภาคนอกเกษตรกรรม และกลายเป็นผู้ว่างงานและมีแนวโน้มของการออกไปทำงานในประเทศเพื่อนบ้านและออกไปขายแรงงานในต่างประเทศมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยกำลังเผชิญกับค่าแรงที่คาดว่าจะสูงขึ้นอีกมากในอนาคตเนื่องจากอัตราการขยายตัวของค่าแรงไม่สัมพันธ์กับอัตราการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจในรอบ 20 ปีที่ผ่านมาซึ่งในประเด็นดังกล่าวเวียดนามได้รับความสนใจจาก ADB สนับสนุนเงินเพื่อให้รัฐบาลดำเนินการเพื่อลดปัญหาความยากจนภายใต้โครงการ Socio-Economic Development Plan - SEDP (2006-2010) โดยมุ่งเน้นการพัฒนาให้การศึกษาแก่เด็กยากจนในชนบทเพื่อให้เป็นแรงงานที่มีคุณภาพในอนาคต

การกระจายรายได้ แม้ว่าปัญหาความยากจนจะลดลงอย่างมากในทั้งสองประเทศก็ตาม แต่ก็มีปัญหาช่องว่างและความแตกต่างระหว่างคนมีรายได้มากกับคนมีรายได้น้อยในอัตราที่สูงมาก ระบบประกันสุขภาพ ประกันสังคม การเลี้ยงดูแลเด็ก ประเทศไทยกำลังเผชิญปริมาณผู้ที่มีอายุเกิน 64 ปีขึ้นไปเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วซึ่งจะเป็นปัญหาใหญ่ในทศวรรษหน้า เนื่องจากมีผู้สูงอายุเพียงจำนวนน้อยที่ได้รับเงินบำนาญ ทำให้รัฐต้องรับภาระดูแลทั้งด้านสุขภาพและสังคมของผู้สูงอายุ แม้ว่าประเทศเวียดนามจะเผชิญปัญหาดังกล่าว แต่ในเชิงสถิติแล้วผู้สูงอายุของเวียดนามมีปริมาณน้อยกว่าไทยถึงสองเท่าตัวในปี 2010

การศึกษาและวัฒนธรรม มีตรรกะที่ชี้วัดทางการศึกษาที่น่าสนใจ กล่าวคือ ในสองประเทศ รัฐบาลเป็นผู้กำหนด ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับอุดมศึกษา โดยมีเอกชนรับผิดชอบด้วย แต่โรงเรียนของรัฐมีปริมาณมากกว่า อย่างไรก็ตามในความเป็นจริงการศึกษาในประเทศเวียดนามมีความเหลื่อมล้ำสูงมากในการเข้าเรียนในโรงเรียนที่มีคุณภาพสูงเนื่องจากเด็กจากครอบครัวยากจนจะไม่มีโอกาสเข้าเรียนในโรงเรียนที่มีคุณภาพสูง เนื่องจากไม่มี “เงินแปะเจี๊ยะ”

การอาชีวศึกษา ระบบการศึกษาทั้งสองประเทศมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ในระดับมัธยมศึกษา ประเทศเวียดนามไม่มีการสอนอาชีวศึกษา เนื่องจากการฝึกอบรมด้านอาชีวศึกษาและเทคนิคสังกัดกระทรวงแรงงาน ทำหน้าที่ฝึกอาชีพให้กับนักเรียนที่ตกหรือออกกลางคันจากระบบการศึกษาสายสามัญ ส่วนการเรียนการสอนระดับอาชีวศึกษาและเทคนิคจะดำเนินการในระดับมหาวิทยาลัยซึ่งขึ้นอยู่กับ 3 กระทรวง ประกอบด้วย กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงการคลัง อย่างไรก็ตามดูเหมือนว่าเป็นขีดจำกัดในเชิงปริมาณการผลิตของเวียดนาม แต่ในทางตรงกันข้ามกลับกลายเป็นจุดแข็งในเชิงคุณภาพที่มีแรงงานที่มีคุณภาพ

การเป็นสมาชิกสมาคมนานาชาติ APEC ประเทศไทยเป็นสมาชิกเมื่อ ปี 1989 ประเทศเวียดนามเป็นสมาชิกเมื่อ ปี ค.ศ. 1998 WTO ประเทศไทยเป็นสมาชิกเมื่อ ปี 1995 ประเทศเวียดนามเป็นสมาชิกเมื่อ ปี ค.ศ. 2007 ASEAN ประเทศไทยเป็นสมาชิกเมื่อ ปี 1967 ประเทศเวียดนามเป็นสมาชิกเมื่อ ปี ค.ศ. 1995 จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของสมาคมนานาชาติก่อนประเทศเวียดนาม

ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นบทเรียนและข้อมูลพื้นฐานที่ศูนย์วิจัยเพื่อการศึกษาและแรงงานมีเกี่ยวกับศักยภาพของทั้งสองประเทศและเป็นภาระและข้อตกลงของงานวิจัยชิ้นนี้ที่จะต้องแสวงหาข้อมูลแบบเจาะลึกเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะจากโจทก์คำถามเกี่ยวกับการศึกษาศักยภาพการแข่งขันนั้น ไม่สามารถมองเพียงตัวเลขหรือข้อมูลที่มีอยู่ได้เท่านั้น เนื่องจากข้อมูลบางส่วนยังถูกถูกปิดและซ่อนเร้นอย่างมาก เช่น อิทธิพลของชาติพันธุ์ความเชื่อตามลัทธิขงจื้อ การปกครองแบบสังคมนิยม ประชากรจำนวนหนึ่งถูก train จากประเทศรัสเซียทางด้านอุตสาหกรรมหนัก การที่เวียดนามต้องเผชิญกับสงครามกว่าศตวรรษ ถูกประเทศต่าง ๆ ครอบครองมาเป็นเวลานาน การอพยพไปตั้งรกรากในประเทศต่าง ๆ สมัยสงคราม และ ฯลฯ เป็นรากฐานที่แตกต่างจากประเทศไทยมาก ปัจจัยเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลสูงต่อการดำเนินวิถีชีวิตและทางการเมืองซึ่งไม่สามารถดูได้จากสถิติ ข้อมูลในปัจจุบันได้ งานวิจัยชิ้นนี้ให้ความสนใจศึกษาศักยภาพมนุษย์ วัฒนธรรม โดยเฉพาะชุดความรู้ที่ดำเนินการเพื่อนำไปสู่การเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม แรงงาน การศึกษาในมิติดังกล่าวซึ่งจะเป็นคำตอบที่โยงใย อเนงการศึกษา ความร่วมมือกัน การทำความเข้าใจกันระหว่างนักวิชาการ การเรียนรู้ วัฒนธรรมและการเปิดเผยข้อมูลสู่สาธารณชนอย่างเป็นระบบย่อมก่อให้เกิดความเข้าใจระหว่างกันมากขึ้น ซึ่งจะนำมาซึ่งความร่วมมือ เชื่อมโยงกัน และได้รับผลประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย จะก่อให้เกิดความสมานฉันท์อย่างยั่งยืน

กล่าวโดยสรุป เป้าหมายของการวิจัยครั้งนี้จึงต้องการเจาะลึก รวบรวมข้อมูลพื้นฐานแล้วนำไปเปรียบเทียบว่า การพัฒนาศักยภาพมนุษย์ของไทยและเวียดนามเป็นไปในทิศทางใด และอย่างไร คำตอบจากการค้นหาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่มีอยู่ การจัดเก็บข้อมูลภาคสนามเพิ่มเติม การจัดประชุมสัมมนา ร่วมกันเป็นระยะ ๆ ย่อมนำไปสู่การเข้าใจอดีต ปัจจุบันและมองอนาคตได้ชัดเจน เพื่อให้ได้คำตอบและหาข้อเสนอแนะที่มีประโยชน์โดยเฉพาะประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบข้อมูลพื้นฐานสภาพการเตรียมบุคลากรเข้าสู่ตลาดแรงงานในช่วงปี ค.ศ. 1980-2025
2. เพื่อวิเคราะห์ วิพากษ์และสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบายภายในประเทศและระหว่างประเทศ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

เมื่อการดำเนินงานเสร็จสิ้นที่เป็นรูปธรรม และตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการ

1. ด้านวิชาการ ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐาน ข้อความรู้ที่เกิดจากการประชุมสัมมนา วิเคราะห์
2. ด้านการเมือง ได้แก่
 - 2.1) ข้อเสนอที่สามารถนำไปเป็นนโยบายการเตรียมบุคลากรเข้าสู่ตลาดแรงงานของประเทศไทย
 - 2.2) ข้อเสนอในการนำไปเป็นแนวทางการร่วมมือ ต่อรองระหว่างประเทศ

ขอบเขตด้านพื้นที่

1. ประเทศไทย
2. ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

วิธีดำเนินการวิจัย

แหล่งข้อมูล

1. ผู้บริหารและข้อมูลในองค์กรที่เกี่ยวข้อง เช่น
 - 1.1 ฝ่ายประเทศไทยประกอบด้วย สถิติแห่งชาติ พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงแรงงาน กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงศึกษาธิการ สถานประกอบการและสถาบันอาชีวศึกษาฯลฯ
 - 1.2 ฝ่ายประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามประกอบด้วย บุคลากรและแหล่งข้อมูลใน National Institute for Education Strategy and Curriculum(NIESAC), Institute of Labour Science and Social Affairs General Department of Vocational Training(Ministry of Labour, Invalids and Social Affairs – MOLISH), Institute of Statistical Sciences (General Statistical Office), Institute of Sociology(National Centre for Social Sciences and Humanities)
2. นักวิชาการในมหาวิทยาลัย

เครื่องมือการเก็บข้อมูล

1. กรอบเนื้อหาในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพการเตรียมบุคลากรเข้าสู่ตลาดแรงงานในช่วงปี ค.ศ. 1980-2025 เช่น
 - 1.1 สถิติการดำเนินการ/แผนการจัดการศึกษาระดับต่าง ๆ ในช่วง ปี ค.ศ. 1980-2025
 - 1.2 นโยบาย เป้าหมาย/ความต้องการกำลังคนและศักยภาพที่ต้องการ ในช่วงปี ค.ศ. 1980-2025
 - 1.3 ปริมาณหน่วยงานที่ดำเนินการเตรียมบุคลากรเข้าสู่ตลาดแรงงานในช่วงปี ค.ศ. 1980-2025
 - 1.4 ลักษณะ/รูปแบบ แหล่งเรียนรู้และการเข้าถึงแหล่งฯ เพื่อเตรียมบุคลากรเข้าสู่ตลาดแรงงาน
2. กรอบเนื้อหาในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพการเตรียมบุคลากรเข้าสู่ตลาดแรงงานช่วงปี ค.ศ. 1980-2025 โดยสัมภาษณ์ Key informants จากภาครัฐและเอกชน เช่น
 - 2.1 คุณภาพการดำเนินการเตรียมบุคลากรเข้าสู่ตลาดแรงงานในช่วงที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน(ปี ค.ศ. 1980-2006) และแนวโน้มการดำเนินการในอนาคต(ปี ค.ศ. 2007-2025)
 - 2.2 ความพึงพอใจผลการดำเนินการเตรียมบุคลากรเข้าสู่ตลาดแรงงานในช่วงที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน(ปี ค.ศ. 1980-2006) และข้อเสนอแนะในการพัฒนา
 - 2.3 ปัจจัย เงื่อนไข (เช่นด้านวัฒนธรรม ชาติพันธุ์ ความเชื่อ ค่านิยมฯลฯ) ที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการเตรียมบุคลากรเข้าสู่ตลาดแรงงาน
 - 2.4 ค่านิยม ความตระหนัก แนวคิดของคน องค์กร สถานประกอบการเกี่ยวกับศึกษา ค้นคว้า
3. กรอบเนื้อหาในการสัมภาษณ์ และการวิพากษ์ เช่น
 - 3.1 ทิศทางการเตรียมบุคลากรเข้าสู่ตลาดแรงงานไทย-เวียดนาม
 - 3.2 แนวทางความร่วมมือการเตรียมบุคลากรเข้าสู่ตลาดแรงงาน ไทย –เวียดนาม
 - 3.3 จุดแข็ง จุดอ่อนการเตรียมบุคลากรเข้าสู่ตลาดแรงงาน ไทย – เวียดนาม

ผลการวิจัย

ส่วนนี้จำแนกการนำเสนอเป็น 3 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 บริบทพื้นฐาน

ตอนที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานเปรียบเทียบสภาพการเตรียมบุคลากรเข้าสู่ตลาดแรงงานในช่วง 1980-2025

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ วิพากษ์และสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบายภายในประเทศและระหว่างประเทศ

ตอนที่ 1 บริบทพื้นฐาน

ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

การทำความเข้าใจถึงรากลึกของปรากฏการณ์มีความจำเป็นต้องเข้าใจประวัติศาสตร์บางส่วนที่เกี่ยวข้องด้วย โดยเฉพาะประเทศที่ผ่านการถูกปกครองจากหลายวัฒนธรรมและต้องต่อสู้เพื่อปลดปล่อยประเทศเองเช่นประเทศเวียดนาม

ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามหรือที่เรียกกันสั้น ๆ ว่าประเทศเวียดนาม ได้พัฒนาการศึกษาควบคู่ไปกับการพัฒนาประเทศ ซึ่งช่วงสมัยต่าง ๆ ของประเทศเวียดนามสามารถแบ่งออกได้เป็นระยะ ๆ ตามประวัติศาสตร์ ดังนี้ (Pham Minh Hac, 1995: 42-61)

1. ระยะเวลาที่อยู่ภายใต้การปกครองของราชวงศ์จีน ซึ่งอยู่ในช่วงประมาณ 200 ปีก่อน ค.ศ. – ค.ศ. 938
2. ระยะเวลาที่ประเทศมีอิสรภาพจากจีน ประมาณ ค.ศ. 938 - ค.ศ. 1859
3. ระยะเวลาที่ประเทศอยู่ภายใต้อาณานิคมของฝรั่งเศส ประมาณ ค.ศ. 1859 - 1945
4. ระยะเวลาหลังการปฏิวัติเดือนสิงหาคม ระหว่าง ค.ศ. 1945 - 1975
5. ระยะเวลาของการรวมประเทศ ประมาณ ค.ศ. 1975 - ปัจจุบัน

ระยะเวลาที่อยู่ภายใต้การปกครองของราชวงศ์จีน

ช่วงระยะเวลาที่ประเทศเวียดนามอยู่ภายใต้การปกครองของราชวงศ์จีนนั้น ผู้ปกครองของประเทศจีน ได้เป็นผู้ก่อตั้งระบบการศึกษาในประเทศเวียดนามขึ้นทั้งในรูปแบบของรัฐและรูปแบบของเอกชน ซึ่งในสมัยนั้นได้เน้นเฉพาะการศึกษาของบุตรชายและการฝึกอบรมบุคคลเพื่อเข้าไปรับราชการและบริหารประเทศ

โดยมีนโยบายที่เรียกว่า "Feudal Intelligentsia" ซึ่งทำการคัดเลือกเฉพาะบุตรชายจากครอบครัวขุนนางในประเทศเวียดนาม เพื่อไปรับราชการกับราชวงศ์จีน อย่างไรก็ตามระบบการศึกษาต่อเนื่องของชาวเวียดนามในบางศตวรรษพบว่า ชาวเวียดนามที่มีฐานะทางสังคมดีและมีระดับสติปัญญาดี จะได้รับอนุญาตให้เข้าไปศึกษาต่อในประเทศจีนได้ โดยมีการสอบแข่งขันหลายขั้นตอนและครั้งสุดท้ายจะสอบที่กรุงปักกิ่ง เมื่อสามารถสอบผ่านได้ก็จะได้รับวุฒิเทียบเท่ากับปริญญาเอกที่เรียกว่า Doctor's Degree

ระบบการศึกษาดังกล่าวนี้นี้ได้มีการสืบทอดมาจนถึง ราชวงศ์ถังของจีน (ค.ศ. 618 - ค.ศ. 907) ระบบการศึกษาที่เวียดนามได้เลียนแบบมาจากประเทศจีนประกอบด้วย การศึกษาเบื้องต้น (Primary Education) ที่มีระยะเวลาการศึกษาน้อยกว่า 15 ปี และการศึกษาระดับอุดมศึกษา(Higher Education) ที่มีระยะเวลาการศึกษามากกว่า 15 ปีขึ้นไป โดยยึดปรัชญาของขงจื้อที่มีอิทธิพลในประเทศจีน

นอกจากนี้อิทธิพลของการปกครองด้วยประเทศจีน ยังเป็นพื้นฐานของวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของชาวเวียดนาม ได้แก่ การมีที่เคารพเช่น ศาลเจ้า พระแม่กวนอิม การกินอาหารด้วยตะเกียบ การดื่มชา และอักษรจีน เป็นต้น

ระยะเวลาที่ประเทศมีอิสรภาพจากจีน

ในช่วงปี ค.ศ. 938 Ngo Dinh ได้ทำการสู้รบและสามารถชนะจีนได้และได้ก่อตั้งราชวงศ์ Ngo Dinh และราชวงศ์ Le ตอนต้น (ค.ศ. 939 - ค.ศ. 1009) ด้านการศึกษาส่วนใหญ่จึงเป็นการดำเนินการโดยเอกชน และโรงเรียนพุทธศาสนา จนกระทั่งราชวงศ์ Le (ค.ศ. 1009 - ค.ศ. 1225) เวียดนามเริ่มให้ความสำคัญกับการศึกษาเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในเมืองใหญ่ ๆ เช่น เมืองหลวง Thang Long หรือ Ha Noi ในปัจจุบัน ได้ก่อตั้งสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศเวียดนามขึ้นเป็นแห่งแรก ในปี ค.ศ. 1076 ที่มีชื่อเรียกว่า "Quoc Tu Gian หรือ Royal College" เพื่อเป็นแหล่งการศึกษาของบุตรชายของครอบครัวที่มีฐานะดี

ในยุคนี้มีการสร้างโรงเรียนของรัฐเพิ่มขึ้นทั้งในส่วนกลางและในจังหวัดต่าง ๆ ของเวียดนามเพื่อให้บุตรชายของสามัญชนได้มีโอกาสเข้ารับการศึกษา ระบบการศึกษาในยุคนี้แบ่งออกเป็น 3 แบบ คือ

1. Royal College ตั้งอยู่ในเมืองหลวง อยู่ภายใต้การบริหารโดยตรงของกษัตริย์
2. โรงเรียนในระดับจังหวัดและอำเภอ เป็นโรงเรียนของรัฐ
3. โรงเรียนของภาคเอกชน

สรุปได้ว่าการศึกษาในระยะต้น ๆ ของประเทศเวียดนามนั้นยังคงอยู่ในระบบศักดินา ที่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการคัดเลือกคนเข้าไปเรียนเพื่อเป็นขุนนางและข้าราชการในระดับต่าง ๆ ไม่แตกต่างจากเป้าหมายการจัดการศึกษาในระยะต้น ๆ ของประเทศไทย

ระยะเวลาที่ประเทศอยู่ภายใต้อาณานิคมของฝรั่งเศส

ในระยะแรก เวียดนามยังคงใช้ระบบการศึกษาตามลัทธิขงจื้อของจีนอยู่ จนกระทั่งปี ค.ศ. 1917 ได้เริ่มใช้ระบบการศึกษาแบบฝรั่งเศส แต่ให้ความสำคัญกับการศึกษาในระดับประถมศึกษาทำให้มีโรงเรียนประถมศึกษาเกิดขึ้นในหมู่บ้านที่มีพลเมืองอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น

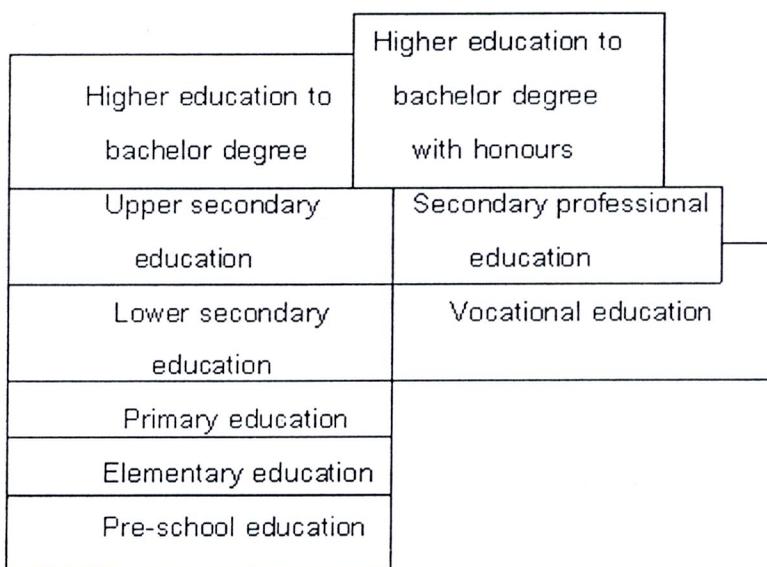
การศึกษาในเบื้องต้นมีเกรด 1-2 โดยมีชื่อเรียกที่แตกต่างกัน เช่น คำว่า Ecole Communale ใช้เรียกการศึกษาในทางตอนเหนือของประเทศ ส่วนคำว่า Ecole Auxilier Preparatoire จะใช้เรียกการศึกษาทางตอนใต้ และคำว่า Ecole Preparatoire ใช้เรียกการศึกษาในตอนกลางของประเทศ ในบางเมืองเช่น Ha

Noi, Haiphong และ Vinh มีการศึกษาขั้นพื้นฐานระยะ 6 ปี และโดยเฉพาะในเมืองใหญ่ เช่น Ha Noi, Hue และ Saigon มีการศึกษาสูงกว่าระดับมัธยมศึกษา

ในตอนต้นศตวรรษที่ 20 ฝรั่งเศสได้พัฒนาการศึกษาวิชาชีพ (Professional Education) ขึ้นในประเทศเวียดนาม โดยก่อตั้งสถาบันการศึกษาที่มีรูปแบบตะวันตก กล่าวคือในปี ค.ศ. 1902 ได้ก่อตั้งวิทยาลัยแพทยศาสตร์และเภสัชศาสตร์เป็นแห่งแรกที่กรุงฮานอยและก่อตั้งสถาบันการศึกษาอีกหลายแห่งในเวลาต่อมา นอกจากนี้ยังได้ตั้งสถาบันการศึกษาด้านเทคนิคและอุตสาหกรรมขึ้นอีกหลายแห่ง หลักสูตรการศึกษาใช้เวลา 2 ปี เน้นการฝึกอบรมทักษะในการทำงานกับเครื่องจักรกล สถาบันการศึกษาในระดับนี้เรียกว่าโรงเรียนฝึกวิชาชีพชั้นสอง จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1919 จึงมีระบบการศึกษาแบบมหาวิทยาลัยที่มีการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ ได้แก่ วิชาฟิสิกส์ เคมี และในปี ค.ศ. 1923 ได้เริ่มจดทะเบียนผู้ที่เข้าศึกษาระดับมหาวิทยาลัย

โดยทั่วไปแล้วการศึกษาของประเทศเวียดนามช่วงที่อยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศสนั้น ยังมีความจำกัดอยู่มาก โดยมีจำนวนนักศึกษาที่ลงทะเบียนประมาณเพียงร้อยละ 2.6 ของประชากรในวัยเรียน ในขณะที่มีประชากรทั้งหมด 17,702,000 คน ในปี ค.ศ. 1931

แผนภูมิ 1 ระบบการศึกษาของประเทศเวียดนาม ในระยะที่ประเทศอยู่ภายใต้อาณานิคมของประเทศฝรั่งเศส

ระยะเวลาหลังการปฏิวัติ

“สายน้ำเวียดนามจะสวยงามอย่างไร ชาติพันธุ์เวียดนามจะสามารถก้าวไปสู่หลักชัย เพื่อก้าวไปสู่ความทัดเทียมกับประเทศในห้าทวีปหรือไม่ สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ ความสามารถในการเรียนของเหล่านักเรียน”

โฮจิมินห์ (อ้างใน หทัยรัตน์ มั่นอาจ 2549: 226)

ภายหลังจากการปฏิวัติ "การปฏิวัติเดือนสิงหาคม" ในวันที่ 2 สิงหาคม ค.ศ. 1945 โฮจิมินห์ (Ho Chi Minh) ได้ประกาศเอกราชให้กับประเทศและสถาปนาเป็นประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามเมื่อ 2 กันยายน ค.ศ. 1945 ณ จัตุรัส Ba Dinh ได้ก่อตั้งระบอบการปกครองแบบสาธารณรัฐประชาธิปไตย หรือเรียกว่า "The Democratic Republic of Vietnam" ในเขตยึดครองทางเหนือ ได้กำหนดนโยบายเพื่อรณรงค์การไม่รู้หนังสือ ควบคู่ไปกับการพัฒนาระบบมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาโดยมุ่งเน้นฝึกอบรมประชาชนรุ่นใหม่ให้มีความสามารถและมีศักยภาพในการพัฒนาชาติ

ในขณะเดียวกันเวียดนาม ก็ทำสงครามกับฝรั่งเศสเรื่อยมาจนกระทั่งเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1954 ได้รับชัยชนะที่เมืองเดียนเบียนฟู (Dien Bien Phu) รัฐบาลของประธานาธิบดี โฮจิมินห์ได้ปฏิรูปการศึกษา โดยมีคำขวัญว่า "การศึกษาของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน" มีวัตถุประสงค์เพื่ออบรมบุคลากรรุ่นใหม่ให้จงรักภักดีต่อบรรพบุรุษและบ้านเกิดเมืองนอน เป็นกำลังสำคัญในการป้องกันประเทศ เป็นพลเมืองที่มีศักยภาพในอนาคต มีคุณภาพทั้งร่างกายและจิตใจ เน้นการศึกษาทางทฤษฎีควบคู่กับการปฏิบัติ เน้นอุดมการณ์สังคมนิยม

นอกจากนี้ เวียดนามยังได้ประกาศ "นโยบายการศึกษาทั่วไปสำหรับสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม" มีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกอบรม ส่งเสริมประชาชนและเด็กรุ่นใหม่ให้เป็นบุคคลที่มีการพัฒนาอย่างครอบคลุม เป็นพลเมืองที่จงรักภักดีต่อบ้านเกิดเมืองนอน เป็นกำลังแรงงานที่ดี มีความฉลาดและมีคุณธรรม ส่งเสริมประชาธิปไตยและสร้างสังคมนิยมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการสร้างประเทศและรวมประเทศให้เป็นอิสระและเป็นประชาธิปไตย

จากข้อมูลการศึกษาของประเทศเวียดนามในระยะนี้ พบว่ารัฐบาลให้ความสนใจและส่งเสริมเด็กที่มีความสามารถทางสติปัญญาเป็นพิเศษ(เด็กฉลาดอัจฉริยะ) โดยจัดห้องเรียนพิเศษสำหรับเด็กในระดับ3 เพื่อเข้าเรียนในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาชั้นนำของประเทศ เช่น Hanoi University วิทยาลัยครูศึกษาแห่งที่1 และวิทยาลัยฝึกอบรมครูเป็นพิเศษเกี่ยวกับภาษาต่างประเทศ เป็นต้น และเพื่อเป็นการเร่งการฟื้นฟูและการพัฒนาประเทศ จึงมีการส่งเสริมการศึกษามัธยมวิชาชีพและการศึกษาในระดับอาชีวศึกษาไปในขณะเดียวกันเนื่องจากใช้เวลาในการศึกษาสั้นกว่า

ในปี ค.ศ. 1965 มีการก่อตั้งโรงเรียนวิชาชีพชั้นสองเพิ่มขึ้นมากกว่า 100 แห่ง และในปี ค.ศ. 1975 มีโรงเรียนมัธยมวิชาชีพ ประมาณ 200 แห่งทั่วประเทศ โดยโรงเรียนเหล่านี้ มีจำนวนมากกว่าครึ่งหนึ่งที่เป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในส่วนกลางและที่เหลือเป็นโรงเรียนในท้องถิ่น รวมทั้งโรงเรียนอาชีวศึกษาได้เพิ่มขึ้นจาก 50 แห่ง ในปี ค.ศ. 1965 เป็น 200 แห่ง ในปี ค.ศ. 1975

เวียดนามเหนือในช่วงปี ค.ศ. 1955 - 1956 มีสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาตั้งอยู่จำนวน 7 แห่ง คือ University of Hanoi, The Teacher Training College of Hanoi, University of Teacher of Hanoi, Hanoi College of Medicine, The Hanoi College of Agriculture, The College of Economics และ The College of Fine Arts

ส่วนในเวียดนามใต้ ช่วงปี ค.ศ. 1974-1975 มีมหาวิทยาลัยอยู่ 4 แห่ง ตั้งอยู่ในเมือง Saigon, Hue, Can Tho และ Thu Duc มีวิทยาลัยชุมชนของรัฐ 3 แห่ง ตั้งอยู่ในเมือง My Tho, Nha Trang และ Danang และมีสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเอกชนอีก 11 แห่ง

การศึกษาในโรงเรียนมัธยมวิชาชีพใช้เวลา 2-3 ปี ส่วนในวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยใช้เวลา 3-6 ปี ตัวอย่างเช่น Teacher Training College ใช้เวลาเรียน 3 ปี University of Technology หรือ Technical College ใช้เวลาเรียน 5 ปี และ College of Medicine ใช้เวลาเรียน 6 ปีตามลำดับ

ระยะเวลาของการรวมประเทศและการสร้างอุดมการณ์ชาติเวียดนาม

“เวียดนามในวันนี้ เดินตามรอยแนวทางของประธานาธิบดีโฮจิมินห์ ประชาชนเวียดนาม ร่วมกันอย่างแข็งขันเพื่อก้าวไปสู่การ “เปลี่ยนใหม่” “อุตสาหกรรม” “ความทันสมัย” ของ ประเทศชาติเพื่อไปสู่จุดหมายของการสร้างประชาชนร่ำรวย ประเทศชาติเข้มแข็ง สังคม เท่าเทียม ก้าวไปสู่การเป็นสังคมมีอารยะ”

(คำประกาศในพิพิธภัณฑสถานโฮจิมินห์ อ่างในหทัยรัตน์ มั่นอาจ 2549:199)

จากชัยชนะในปี ค.ศ. 1975 นำมาซึ่งความเป็นอิสระในการปกครองประเทศ มีการรวมประเทศเพื่อให้เกิดความมั่นคง เพื่อเข้าสู่ห้วงเวลาการสร้างประเทศ ได้ประเมินรูปแบบและระบบการศึกษาที่ปฏิบัติกันมา และพบว่าระบบการศึกษาเพื่อพัฒนาคนยังมีคุณภาพต่ำ เนื่องจากยังไม่สามารถสร้างคนให้มีความสามารถ ทั้งในด้านเทคนิคและนักวิทยาศาสตร์ที่จะพัฒนาสังคมและฟื้นฟูประเทศหลังสงครามได้อย่างทันการ ดังนั้น จึงได้มีการประกาศนโยบายปฏิรูปการศึกษา ฉบับที่ 3 ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1979 และเริ่มใช้ครั้งแรกในปี การศึกษา 1980-1981 มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ระบบการศึกษาเป็นส่วนประกอบสำคัญของการปฏิรูปวัฒนธรรม และระบบความคิดที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีวิธีการ วัฒนธรรมและ เศรษฐกิจของประเทศ

ในปี ค.ศ. 1991 ADB (อ่าวในหทัยรัตน์ มั่นอาจ 2549:199) กล่าวถึงความสำเร็จของการศึกษา เวียดนามว่า “ในระดับประถมศึกษา เวียดนามเกือบจะเข้าสู่การศึกษาที่สามารถเข้าถึงทุกคนได้ในปี 2000 ซึ่งถือได้ว่าเป็นความสำเร็จที่สูงมากถ้าเทียบกับประเทศที่มีรายได้เฉลี่ยต่อหัวอยู่ในอัตราเดียวกัน อีกทั้งการ ขยายการศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นก็ได้มีการขยายไปอย่างน่าประหลาดใจ โดยในช่วงปี ค.ศ. 1991-1999 ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นได้มีการเจริญเติบโตของการเข้าเรียนเพิ่มขึ้นจาก 2.7 ล้านคน ไปสู่จำนวน 5.8 ล้านคน ในส่วนการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีการเจริญอย่างรวดเร็ว คือจาก 700,000 คนไปเป็น 2 ล้านคน คิดเป็นอัตราการเข้าเรียนสุทธิคือ ร้อยละ 32 โดยสถิติในช่วงปี ค.ศ. 1994-2000 อัตราการเข้าเรียน ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นได้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 61 และมัธยมศึกษาตอนปลายร้อยละ 202 โดยอัตราการเข้า เรียนของเด็กชายเท่ากับร้อยละ 53 เด็กหญิงร้อยละ 47

การศึกษาในช่วงปี ค.ศ. 1975-1985 เป็นช่วงของการจัดการศึกษาในแนวทางสังคมนิยมที่มีมาแต่ เดิม แต่พบว่าไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ดังนั้น ในปี ค.ศ. 1986 จึงได้ประกาศใช้นโยบาย ดอยเหมย (Doi Moi) ซึ่งเน้นการปฏิรูปการศึกษาอย่างจริงจัง โดยเฉพาะในช่วงปี ค.ศ. 1980-1990 ได้มีการเตรียมการ หลายอย่างสำหรับการปฏิรูปการศึกษาของชาติ จนถึงปี ค.ศ. 1991 ได้ดำเนินการปฏิรูปการศึกษาภายใต้ กรอบนโยบาย Doi Moi อย่างเต็มที่

กระบวนการสร้างอุดมการณ์ยังคงสืบเนื่องจนกระทั่งปัจจุบัน ดังคำกล่าวของนายกรัฐมนตรี ฟาน วัน ข่าย ได้กล่าวกับตัวแทนของเยาวชนเมื่อ 31 ธันวาคม ค.ศ. 2004 ว่า “เยาวชนรุ่นของพวกคุณนั้นต้องออกไป ทำสงครามเพื่อปลดปล่อยประเทศ ส่วนเยาวชนรุ่นของหลานนั้นมีเป้าหมายคือการเรียนหนังสือให้เก่ง ทำ

อย่างไรจะไม่ให้เวียดนามแพ้ประเทศอื่น ถ้าการกลัวจะเสียชาติเป็นความกังวลของพวกเขาแล้ว บรรดาหลาน ๆ จะต้องเห็นว่าการศึกษาเวียดนามยากจนและล้าหลังเป็นความเศร้าที่ใหญ่หลวงนัก” (อ้างในหทัยรัตน์ มั่นอาจ 2549:209)

ประเทศไทย

การศึกษาของไทยในอดีตมีความสัมพันธ์กันระหว่าง บ้าน วัด วัง ชุมชน วุฒิชัย มูลศิลป์ (2534) ได้กล่าวถึงระบบการศึกษาของไทยในอดีตก่อนมีระบบโรงเรียนว่า การศึกษาในช่วงแรกของสังคมไทยแปรผันไปตามสภาพของบ้านเมือง เช่น ยามสงบสุข ยามศึกสงคราม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำให้คนเป็นคนดี โดยชายหนุ่มจะบวชเรียนหรือไปเรียนรู้อุปการะในวัด เพื่อสืบต่อพระพุทธศาสนา ให้อ่านหนังสือ รู้ตัวเลขที่ใช้ในการศึกษาและเรื่องราวของพระพุทธศาสนา โดยให้เด็กชายอยู่อาศัยในวัดเป็นระยะเวลาหนึ่ง หรือไปคลุกคลีกับวัด เมื่อถึงเวลาอันเหมาะสม อาจได้รับการบวชเณรและเมื่อโต มีอายุเหมาะสมและตั้งใจที่จะสืบสานพระพุทธศาสนาจะได้รับการบวชพระ วิชาการที่เรียนส่วนใหญ่เป็นเนื้อหาในศาสนาพุทธเพื่อทำให้เป็นคนดี มีศีลธรรม หากพระสงฆ์รูปใดมีความรู้หนังสือ ตำรายาโบราณ ด้านการเกษตร งานฝีมือหรือคาถาอาคม พระรูปอื่น ๆ จะได้เรียนรู้ความรู้เหล่านั้น

ส่วนเด็กหญิง ได้เรียนรู้เฉพาะวิชาชีพกับแม่ หรือสมาชิกในครอบครัว เพื่อทำหน้าที่เป็นแม่บ้านเมื่อออกเหย้าออกเรือน หรือช่วยเหลือครอบครัวในการหุงหาอาหาร ดูแลงานบ้าน เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม หรืองานจักสาน

ส่วนการศึกษาสำหรับเด็กชายเด็กหญิงที่มีเชื้อสายขุนนาง ข้าราชการชั้นสูง หรือพ่อค้ามีฐานะ นอกจากมีการเรียนรู้อุปการะในวัด จากครอบครัว จากวัด แล้วก็ยังมีโอกาสไปเรียนรู้อุปการะในวัง หรือในที่ทำการของผู้ปกครอง

นอกจากนี้แต่ละชุมชน ท้องถิ่นมีการเรียนรู้เรื่องอาชีพหรือภูมิปัญญา เช่น ทอผ้า จักสาน ทำอาหาร ยารักษาโรค การเกษตรและหากมีการติดต่อไปมาหาสู่กันก็มีการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนกัน

ประยูรค์ ปยุตโต(2543) กล่าวว่า หน้าที่ของการศึกษาที่ประเทศไทยใช้กันในช่วงแรกๆ ดำเนินรอยตามพระพุทธศาสนา คือ เพื่อทำให้บุคคลเป็นคนดี เพราะการศึกษาทำหน้าที่สองประการ คือ สอนศิลปะ วิทยาการวิชาการและวิชาชีพ และทำให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งกาย ใจ และจิตวิญญาณ

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ประเทศไทยมีการติดต่อค้าขายกับชาวต่างประเทศ เช่น ประเทศจีน โปรตุเกศ ฝรั่งเศส ฮอลันดา ทำให้ประเทศไทยมีการเรียนรู้ศิลปะวิทยาการสมัยใหม่จากประเทศต่างๆ เหล่านี้ และในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น เป็นช่วงที่บ้านเมืองมีความสุข สงบและความเจริญ การติดต่อกับต่างประเทศดำเนินไปอย่างกว้างขวาง เช่น รัชสมัยรัชกาลที่ 3 ได้ทำการค้าสำเภากับจีน จนนับได้ว่าเป็นยุคสมัยของการค้ารุ่งเรืองมีเงินถุงแดงเก็บไว้ในท้องพระคลังจำนวนมาก ในรัชสมัยรัชกาลที่ 4 ช่วงที่พระองค์ออกบวชเป็นพระภิกษุกว่า 20 ปี ได้ศึกษาศาสตร์ต่างๆ ทั้งของตะวันออกและตะวันตก เช่น ดาราศาสตร์ โหราศาสตร์ ภาษาสันสกฤต ภาษาละติน ภาษาอังกฤษ และพระองค์ได้ว่าจ้าง หม่อมแอนนา เลียวนาร์ต และหม่อมสมิท ให้สอนหนังสือพระโอรส พระธิดา ในพระราชวังอีกด้วย นับได้ว่า ระบบการศึกษาของไทยสำหรับชนชั้นสูงได้ศึกษาศิลปะวิทยาการจากตะวันตกด้วย

วุฒิชัย มูลศิลป์ (2534); Pongpaichit & Baker (1998); Hall & Hall (1983) ได้แสดงความคิดเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงการศึกษาไทยครั้งสำคัญในรัชสมัยรัชกาลที่ 5 ว่าด้วยสภาพประเทศไทยในขณะนั้น มีการ

ล่าอาณานิคมของมหาอำนาจ เช่น ฝรั่งเศส อังกฤษ สเปน ทำให้รัชกาลที่ 5 ทรงเปลี่ยนแปลงการศึกษาของชาติให้ไปเป็นแบบระบบโรงเรียนของตะวันตก โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อแสดงให้เห็นว่าบ้านเมืองไทยมีความเท่าเทียมอารยประเทศ และ 2) เพื่อผลิตกำลังคนให้ไปทำงานราชการ โดยพระองค์ทรงพัฒนาประเทศไปพร้อม ๆ กัน ทรงตั้งกระทรวง กรม ต่าง ๆ ให้เหมือนกับการปกครองแบบตะวันตก

หลังจากพระองค์ได้เสด็จประพาสต่างประเทศครั้งแรกที่สิงคโปร์ ทรงเห็นระบบการศึกษาแบบโรงเรียนที่ชาวตะวันตกตั้งขึ้น จึงได้วางแผนร่วมกับขุนนางราชวงศ์ จัดตั้งโรงเรียนขึ้นมาในพระราชวังก่อนเรียกว่าโรงเรียนมหาดเล็กหลวง และยังได้ขยายโอกาสไปยังสตรีชั้นสูงให้มีโอกาสเล่าเรียนภายใต้การจัดการศึกษาในเขตพระราชวังอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม ปัญหาเรื่องการเตรียมกำลังคนในสมัยนั้น วุฒิชัย มูลศิลป์(2534) กล่าวว่า ในช่วงแรกประชาชนผู้มีโอกาสได้เรียนหนังสือในระบบโรงเรียน มีทั้งชนชั้นสูงและสามัญชน เพื่อไปรับใช้ราชการ มีการเรียนแบบกึ่ง ๆ กลาง ๆ แล้วก็ลาออกไปรับราชการ บางรายเรียนแล้วไม่ยอมไปทำงานด้านอาชีพ เกษตรกรรมแบบเดิมที่ครอบครัวเคยทำมา จนต้องมีประกาศเชิญชวนให้ไปประกอบอาชีพอื่นบ้าง

ต่อมารัชกาลที่ 6 ทรงจัดตั้งโรงเรียนสอนอาชีพ ช่างฝีมือ นอกจากนั้นทรงจัดตั้งศึกษามหาบัณฑิต (ป 1-ป 4) ขึ้น แต่ไม่ค่อยได้รับความนิยมมากนัก เนื่องจากประชาชนต้องการใช้ลูกหลานเป็นแรงงานในครอบครัว ทำไร่นา ทำสวนและไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา จึงพาลูกหลานหลบหนีหรือไม่ให้ความร่วมมือ รวมทั้งประเทศยังขาดงบประมาณอยู่มาก ทำให้ประเทศไทยในช่วงแรกจัดการศึกษามหาบัณฑิตได้เฉพาะในเมืองใหญ่เท่านั้น

ในการจัดการศึกษาสำหรับชนชั้นสูง (Elite) รัชกาลที่ 5 ได้ทรงจัดสรรงบประมาณไว้ให้พระโอรส พระราชวงศ์และบุตรหลานข้าราชการชั้นสูง ได้มีโอกาสไปศึกษายังต่างประเทศ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ศิลปะวิทยาการแบบตะวันตก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องกฎหมาย การปกครอง การทหาร การแพทย์ ฯลฯ ได้ส่งพระโอรส รัชกาลที่ 6 ไปศึกษาต่างประเทศและเป็นพระองค์แรกที่จบด้านกฎหมายจากอังกฤษ ส่วนพระโอรสองค์อื่นๆ บุตรขุนนาง และข้าราชการไปศึกษาที่ประเทศฝรั่งเศส อังกฤษ รัสเซีย เป็นต้น ซึ่งในรัชสมัยของพระองค์ได้จัดตั้งกระทรวงธรรมการ กระทรวงมหาดไทย การไปรษณีย์ รางรถไฟ และโรงพยาบาลศิริราช เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การศึกษาของกลุ่มชนชั้นผู้นำที่ได้มีโอกาสเรียนหนังสือแบบระบบตะวันตก ได้ร่วมพัฒนาประเทศเพื่อนำไปสู่ความทันสมัยแล้ว ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความคิดในเรื่องการเมือง การปกครอง มีการเรียกร้องให้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นประชาธิปไตยในสมัยรัชกาลที่ 7

การศึกษาในสมัยการพัฒนาประเทศ

- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (2504 – 2509)
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (2510 – 2514)
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (2515 – 2519)
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (2520 - 2524)
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (2525 – 2529)
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (2530 - 2534)
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (2535 – 2539)

สรุป ในนโยบายแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1-7 ด้านการจัดการศึกษามุ่งเน้นการผลิตกำลังแรงงานเพื่อป้อนสู่อุตสาหกรรม
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540 - 2544) อยู่ในยุคของสังคมแบบโลกาภิวัตน์ มีการแข่งขันสูงด้านการค้า มีการลงทุนแบบระบบทุนนิยม การค้าระหว่างประเทศ ดังนั้น รัฐจึงได้หันมาพัฒนากำลังคนเพื่อให้เป็นบุคคลที่มีลักษณะ “Local wisdom and international value” ยังมีการส่งเสริมให้รื้อฟื้นภูมิปัญญาของไทยในสมัยโบราณให้กลับมาอีกครั้ง มีหลักสูตรโรงเรียน มีการส่งเสริมหลักสูตรท้องถิ่น หลักสูตรสถานศึกษาและเป็นยุคที่เกิดการปฏิรูปการศึกษา ภายใต้ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) ได้ัญเชิญ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ ควบคู่ไปกับกระบวนการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 แต่ก็ยังประสบปัญหาด้านคุณภาพการศึกษา ความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางรายได้

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) ส่งเสริมการเตรียมความพร้อมของคนและระบบให้สามารถปรับตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและแสวงหาประโยชน์อย่างรู้เท่าทันโลกาภิวัตน์ สร้างภูมิคุ้มกันให้กับทุกภาคส่วนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจฐานความรู้ เพื่อให้สามารถพัฒนาหรือสร้างองค์ความรู้ ปรับตัวให้แข่งขันได้บนฐานความรู้ ฐานทรัพยากรธรรมชาติและความเป็นไทย สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาผสมผสานร่วมกับจุดแข็งในสังคมไทย พัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยและนำมาสร้างมูลค่าเพิ่ม

ตอนที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานเปรียบเทียบสภาพการเตรียมบุคลากรเข้าสู่ตลาดแรงงานในช่วง 1980-2025

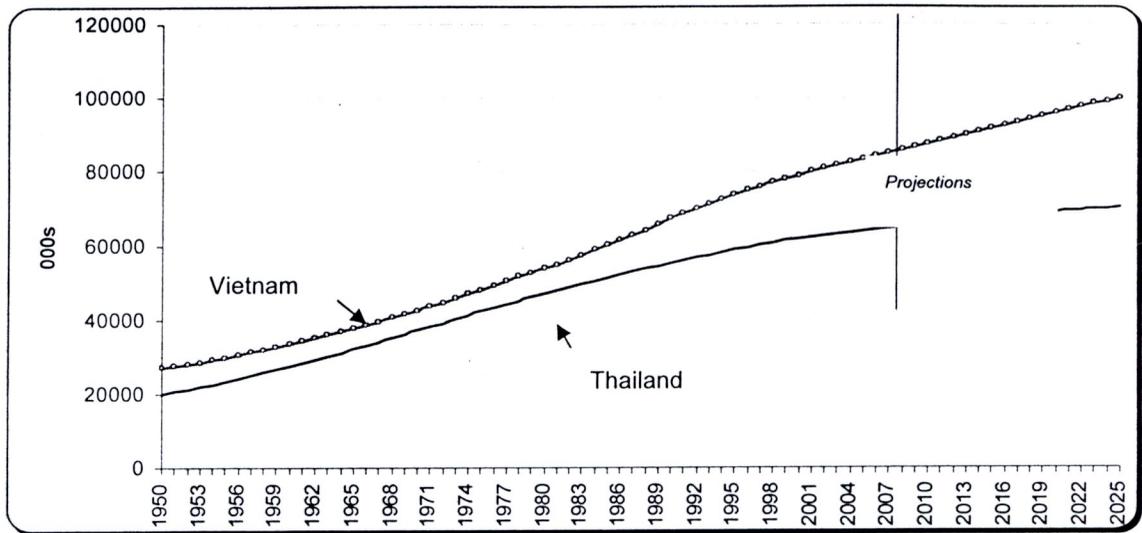
ประชากร

การนำเสนอโครงสร้างประชากรมีความสำคัญอย่างมากไม่เพียงแต่แสดงให้เห็นพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงจำนวนเท่านั้น แต่ยังมีส่วนสำคัญเกี่ยวข้องกับการมีงานทำและการว่างงาน การออม สิ่งแวดล้อม ปริมาณความหนาแน่นของประชากรกับพื้นที่ วัฒนาการของการเกษตร ปริมาณขยะ และมีผลถึงการก่อสร้างอาคารบ้านเรือน แต่ในขณะเดียวกันการลดปริมาณการเกิดและการมีอายุที่ยืดยาวขึ้นได้มีผลต่อรูปแบบของความสัมพันธ์ระหว่างช่วงวัย

แม้ว่าจะเป็นที่ยอมรับว่าปริมาณประชากรมีผลสำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคม แต่ก็เป็นการยากที่จะกล่าวว่ามีผลโดยตรง ในมิติของการเปลี่ยนแปลงประชากรมีความเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างแน่นอน และอาจเกี่ยวข้องกับการเจริญด้านเศรษฐกิจหากประชากรเป็นแรงงานที่มีคุณภาพ

แผนภูมิ 1 Total Population, 1950-2025

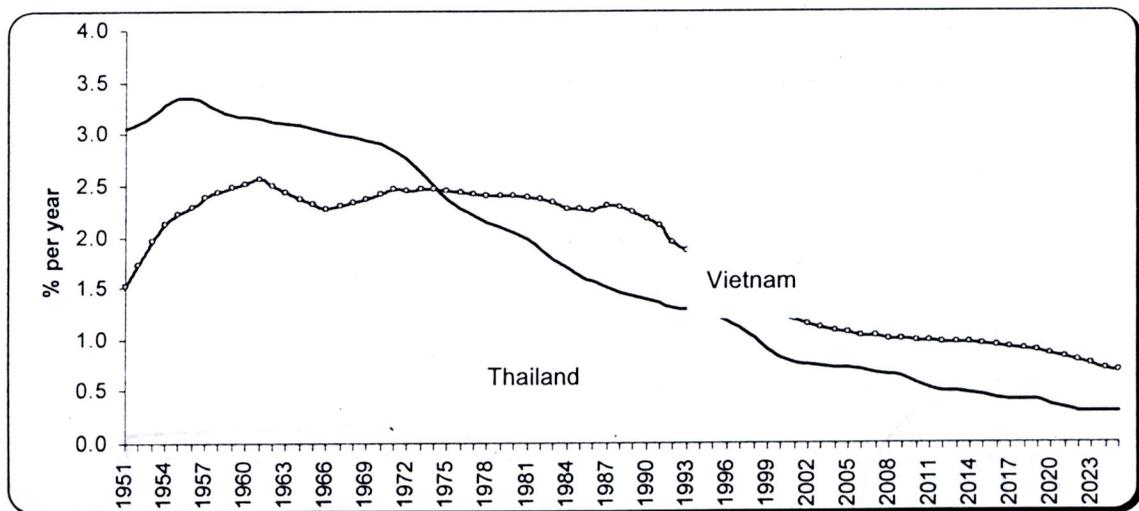

Source: For Thailand: CELS database, based on US Bureau of Census and United Nations Demographic Yearbook (historical supplement). For Vietnam: US Bureau of Census.

จากการประมาณการณาคาดว่าประเทศไทยจะมีประชากรถึงจุดสูงสุดราว 72 ล้านคนในปี 2020 ในขณะที่ประเทศเวียดนามประชากรจะมีปริมาณเพิ่มขึ้นต่อไปอีก 2-3 ทศวรรษ โดยคาดว่าในปี 2050 ประชากรเวียดนามจะได้ไปถึง 108 ล้านคน และคาดว่าจะทรงตัวอยู่ในระดับนี้ และคาดว่าในช่วงเดียวกัน ประชากรไทยจะค่อย ๆ ลดลงเหลืออยู่ราว 70 ล้านคน ในปี 2025 ช่องว่างระหว่างประชากรทั้ง 2 ประเทศจะอยู่มากกว่า 30 ล้านคน และในปี 2050 ประชากรเวียดนามจะมีปริมาณมากกว่าไทยถึงร้อยละ 50 (US Bureau of Census)

ความผันแปรของประชากรที่กล่าวข้างต้นคำนวณจากอัตราการเกิดของประชากรต่อปี ซึ่งจากช่วง ปี 1980s ถึง 2025 อัตราการเพิ่มของประชากรเวียดนามสูงกว่าไทยร้อยละ 0.5 ความแตกต่างนี้เป็นประเด็นสำคัญและสามารถอธิบายความแตกต่างด้านโครงสร้างอายุระหว่างประเทศทั้งสอง

แผนภูมิ 2 Annual Growth Rate of Population, 1950-2025

Source: Same as figure 1

โครงสร้างอายุ

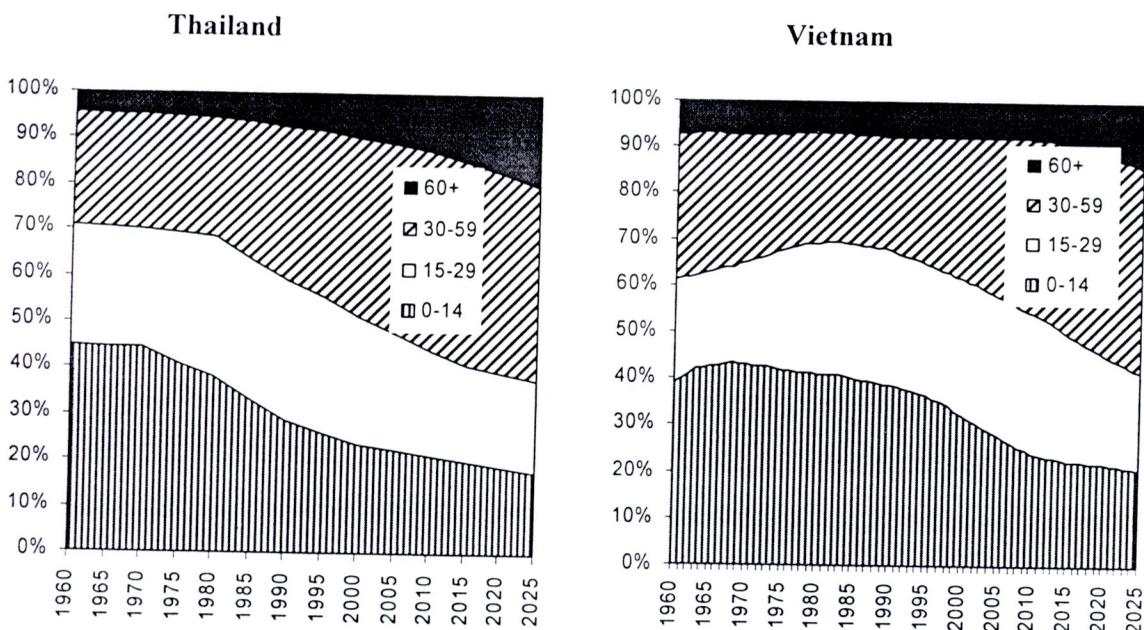
จากแผนภูมิ 2 ในช่วงปี ค.ศ. 1950s และ ค.ศ. 1960s จะเห็นได้ว่าอัตราการเพิ่มประชากรของประเทศเวียดนามต่ำกว่าของประเทศไทย แม้ว่าอัตราการเกิดของประเทศไทยเพิ่มขึ้นสูงมากในช่วงเวลาดังกล่าวแต่ได้ลดลงอย่างรวดเร็วเนื่องจากนโยบายการคุมกำเนิดที่มีประสิทธิภาพทำให้อัตราการเกิดลดลงจากครอบครัวละ 7 คนเหลือน้อยกว่าครอบครัวละ 2 คน ในเวลาเพียง 1 ศตวรรษ ส่วนในประเทศเวียดนามการเกิดลดลงอย่างเชื่องช้าและมีการขยับตัวขึ้นสูงเล็กน้อยในปลายทศวรรษ

จากผลที่เกิดขึ้น โครงสร้างอายุของประชากร 2 ประเทศจึงมีฐานรากที่ก่อให้เกิดความแตกต่างกัน โดยเฉพาะเมื่อประเทศไทยอัตราการเกิดลดลงก่อนเวียดนาม มีผลทำให้ประชากรที่มีอายุมากเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากคนที่เกิดในช่วงปี ค.ศ. 1950s และ ค.ศ. 1960s กลายเป็นผู้สูงอายุ

ในช่วงปี ค.ศ. 1960s ประชากรวัยหนุ่ม (อายุต่ำกว่า 15 ปี) ของประเทศไทย มีปริมาณร้อยละ 45 ของประชากรทั้งหมด จากผลของการเกิดลดลงอย่างรวดเร็วในช่วง 1 ทศวรรษ มีผลทำให้สัดส่วนของประชากรวัยหนุ่มลดลงร้อยละ 25 ในปี ค.ศ. 2000 และลดลงอย่างช้า ๆ และคงที่ที่ราวร้อยละ 20 ในทศวรรษต่อมา ในทางกลับกันปริมาณของผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) มีอยู่ต่ำกว่าร้อยละ 5 ในช่วงปี ค.ศ. 1960s เพิ่มเป็นร้อยละ 10 ในปี ค.ศ. 2000 และจะเพิ่มเป็นร้อยละ 20 ในราวปี ค.ศ. 2030

แม้ว่าแนวโน้มของเวียดนามจะคล้ายกันและต่างกันเพียงลดลง แต่ความแตกต่างนี้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อด้านโครงสร้างประชากรและเศรษฐกิจได้ สัดส่วนของผู้มีอายุต่ำกว่า 15 ปีเริ่มลดลงอย่างช้า ๆ จากปี ค.ศ. 1970 ในขณะที่ผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) มีปริมาณเพิ่มขึ้นแต่ก็ช้ากว่าประเทศไทย

แผนภูมิ 3 Distribution of Population by Age, 1960-2025

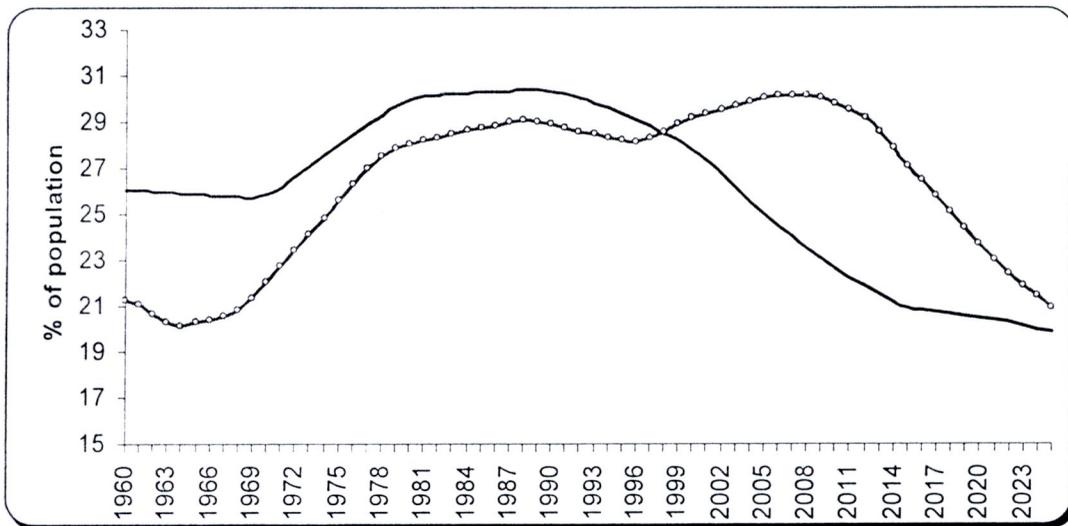
Source: Same as figure 1

กลุ่มอายุที่นำให้ความสนใจคือกลุ่มอายุ 15 - 29 ปี เนื่องจากกลุ่มนี้มีความเป็นพลวัตมากที่สุด แรงงานวัยหนุ่มจะยอมรับค่าจ้างราคาถูกกว่าแต่มีผลิตภาพแรงงานสูงกว่า เป็นแรงงานที่โยกย้าย เปลี่ยนงานได้มากกว่าและสามารถรองรับนวัตกรรมได้ดีกว่า จากประเด็นที่กล่าวเมื่อศึกษาในระยะยาวจะพบว่าโครงสร้าง

ของประชากรกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ก่อให้เกิดประโยชน์ การเปรียบเทียบระหว่าง 2 ประเทศ จึงเปรียบเทียบประชากรวัยนี้

ในแผนภูมิ 4 แสดงให้เห็นว่าไทยได้เปรียบมาจนถึงปี ค.ศ. 1998 จากปีนั้นประเทศเวียดนามซึ่งมีโครงสร้างอายุของประชากรได้เปรียบกว่า กล่าวคือ กลุ่มอายุ 15 - 29 ปีจะมีมากกว่าประเทศไทยราวร้อยละ 8 ในปี ค.ศ. 2010 ซึ่งหมายความว่าในปัจจุบันและทศวรรษหน้าประเทศเวียดนามสามารถเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากแรงงานวัยหนุ่มยังคงมีปริมาณมาก นอกจากนี้ประเทศเวียดนามจะมีค่าใช้จ่ายน้อยกว่าประเทศไทยในด้านการดูแลสุขภาพ หรือจ่ายค่าประกันสังคม (social security) ยิ่งไปกว่านั้นสัดส่วนของคนสูงอายุของประเทศไทยจะมากกว่าซึ่งทำให้มีค่าใช้จ่ายสูงด้านสาธารณสุข

แผนภูมิ 4 Share of 15-29 years old in total population, 1960-2025

Source: Same as figure 1

เป็นที่คาดว่าในอีก 3 ทศวรรษหรือราวช่วงปี ค.ศ. 2030 ประชากรกลุ่มอายุ 15-29 ปีของประเทศไทยและประเทศเวียดนามจะมีปริมาณใกล้เคียงกันอีกครั้ง คือ มีน้อยกว่าร้อยละ 20 ณ จุดสูงสุดความแตกต่างระหว่าง 2 ประเทศกำลังลดลง ด้วยความต่างของประชากรที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 30 เวียดนามจะมีประชากรวัย 15-29 ปี มากเป็น 2 เท่า แต่มีประชากรผู้สูงอายุน้อยกว่าไทย 1 ล้านคน¹

การมีประชากรวัยหนุ่มมาก มีผลต่อรัฐบาลต้องมีค่าใช้จ่ายในการศึกษาฝึกอบรม กล่าวคือ เวียดนามจะต้องเสียค่าใช้จ่ายให้กับคนวัยช่วงอายุ 20 ปีเพื่อจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาและอาชีวศึกษา หากไม่สามารถดำเนินการได้ก็เป็นการเสี่ยงที่จะมีแรงงานไร้ทักษะ ไม่สามารถก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเศรษฐกิจหรืออาจสร้างปริมาณผู้ว่างงานเพิ่มขึ้น ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาหลักที่เกิดขึ้นแล้วในประเทศเวียดนาม

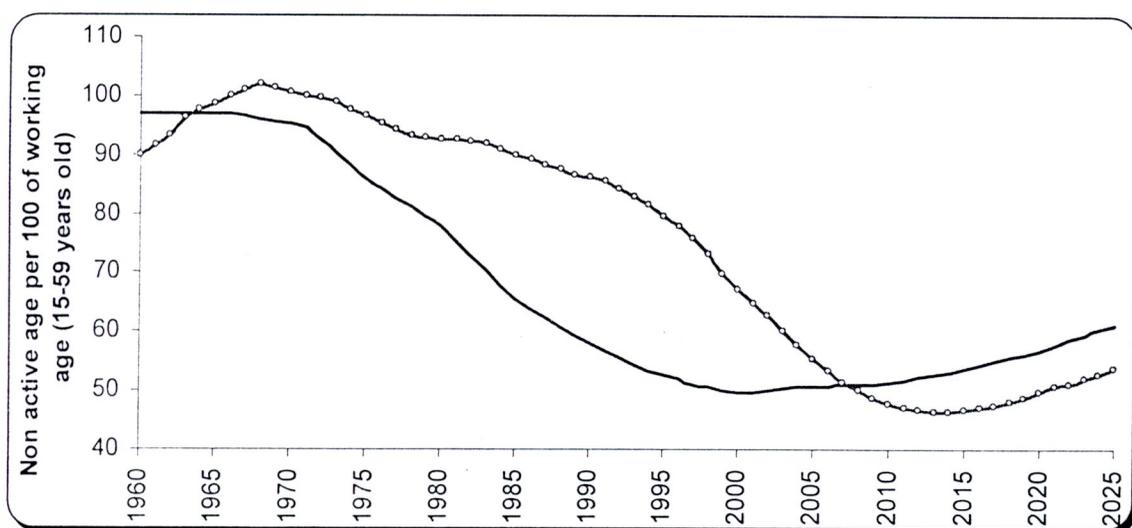
การวิเคราะห์ที่ลึกลงไปอีกก็คือการวิเคราะห์กลุ่มที่ต้องพึ่งพา ตัวชีวิตที่ใช้ได้แก่คนที่ไม่อยู่ในวัยทำงานซึ่งได้แก่เด็กที่มีอายุน้อยกว่า 15 ปีและผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปต่อวัยทำงาน 100 คน (อายุ 15 to 59 ปี) ปริมาณของกลุ่มที่ต้องพึ่งพาคือกลุ่มที่ทรัพยากรของชาติต้องนำมาช่วย ให้อาหาร ให้การศึกษา เยียวยา กลุ่มที่ไม่ทำงาน (non active population) ซึ่งทำให้ผลที่เกิดขึ้นจากวัยแรงงานเฉลี่ยลดลง เช่น ในครอบครัวที่

¹ - According to the projections of the US Bureau of Census, the population aged 15 to 29 will be 26.2 million in Vietnam and 14.9 million in Thailand in 2010. The number of persons aged 60 and over will be 7.1 million in Vietnam and 8.3 million in Thailand at the same date.

มีบุตรหลายคนจะมีปัญหาต้องหาเงินมาจับจ่ายเป็นค่าเล่าเรียน นี่ยังไม่กล่าวถึงค่ารักษาพยาบาลและค่าอาหาร โดยเฉพาะครอบครัวเกษตรกรเด็กจึงมีความจำเป็นที่ถูกนำไปช่วยทำมาหากิน แต่ในครอบครัวมีจำนวนบุตรน้อย ททรัพย์ากรที่มีอยู่ก็สามารถส่งเสริมการศึกษาบุตรได้ มีเงินเพื่อจับจ่ายใช้สอยในครอบครัว ยิ่งไปกว่านั้น ครอบครัวที่มีบุตรน้อยจะสามารถลงทุนเพื่ออนาคตให้กับบุตรได้

กลุ่มอายุที่ไม่ทำงาน (Non working age) ในที่นี้คือเด็กไปจนถึงอายุ 18 ปี ภาวะของสังคมคือการจัดการศึกษาตั้งแต่ประถมถึงมัธยมศึกษา สำหรับประเทศไทยปริมาณของอัตราของผู้พึ่งพา จากปี ค.ศ. 1970 ก่อให้เกิดการขยายตัวของ การเข้าเรียนสูงมาก ประเทศไทยได้ผลประโยชน์จากการลดอัตราของกลุ่มพึ่งพานั้นคือ ในความจริงแล้ว แต่ละครอบครัวมีบุตรเข้าเรียนน้อยลง และเพื่อเพิ่มปริมาณการอยู่ในโรงเรียนนานขึ้นในปี ค.ศ. 2000 ประเทศไทยได้เพิ่มอายุนักเรียนให้เรียนจนถึงอายุ 15 ปี ซึ่งทำให้ปริมาณนักเรียนในโรงเรียนและระดับอุดมศึกษามีปริมาณสูงขึ้น

แผนภูมิ 5 Age dependency rates, 1960-2025

Source: Same as figure 1

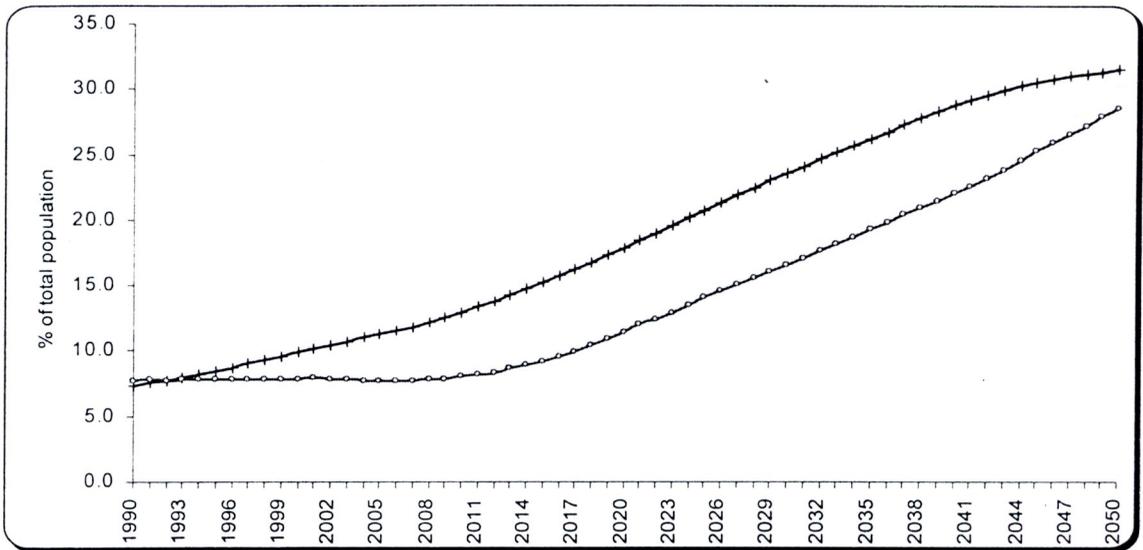
มีการกล่าวถึงว่า การมีเศรษฐกิจที่ขยายตัวดีได้ปัจจัยสำคัญ คือ การมีปริมาณของคนที่พึ่งพาลดลง แม้ว่าในความเป็นจริงจะไม่ได้เป็นปัจจัยตรงที่ทำให้เกิดเศรษฐกิจขยายตัวก็ตาม แต่เป็นตัวชี้วัดทางบวกในด้านทรัพยากรมนุษย์ ในปัจจุบันแนวโน้มของคนพึ่งพาเพิ่มมากขึ้นอีก เนื่องจากปริมาณการเพิ่มของผู้สูงอายุ ปัญหาใหญ่ของประเทศไทยที่กังวลคือปริมาณของผู้สูงอายุที่รัฐต้องจ่ายเป็นค่าเบี้ยหวัดบำนาญ ค่าช่วยเหลือ ค่าดูแลสุขภาพ ฯลฯ ให้กับผู้สูงอายุ ประเทศเวียดนามก็เผชิญปัญหาเดียวกัน แต่มีปัญหาน้อยกว่า

ประชากรผู้สูงอายุ

ความแตกต่างของโครงสร้างอายุประชากรและความสัมพันธ์ตัวบ่งชี้ของคนพึ่งพาเช่น ในปัจจุบันและในทศวรรษหน้าจะเกี่ยวข้องกับปริมาณของผู้สูงอายุ เช่น กรณีประเทศไทย กำลังเผชิญลักษณะดังกล่าวก่อนเวียดนาม และเนื่องจากอัตราการเกิดของไทยลดลงอย่างมากและใช้เวลาสั้นกว่าของเวียดนาม ผู้สูงอายุจึงมีมากอย่างรวดเร็วเมื่อคนที่เกิดก่อนโน้นกลายเป็นผู้สูงอายุ ทำให้ประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปเพิ่มขึ้น

๑ เมื่อหลายทศวรรษที่ผ่านมาสืบเนื่องจากพัฒนาการของคุณภาพยาซึ่งช่วยทำให้อายุมนุษย์ยืนยาวขึ้นอีกหลายปี

แผนภูมิ 6 Share of Population aged 60 and over in Total Population of Population, 1990-2050

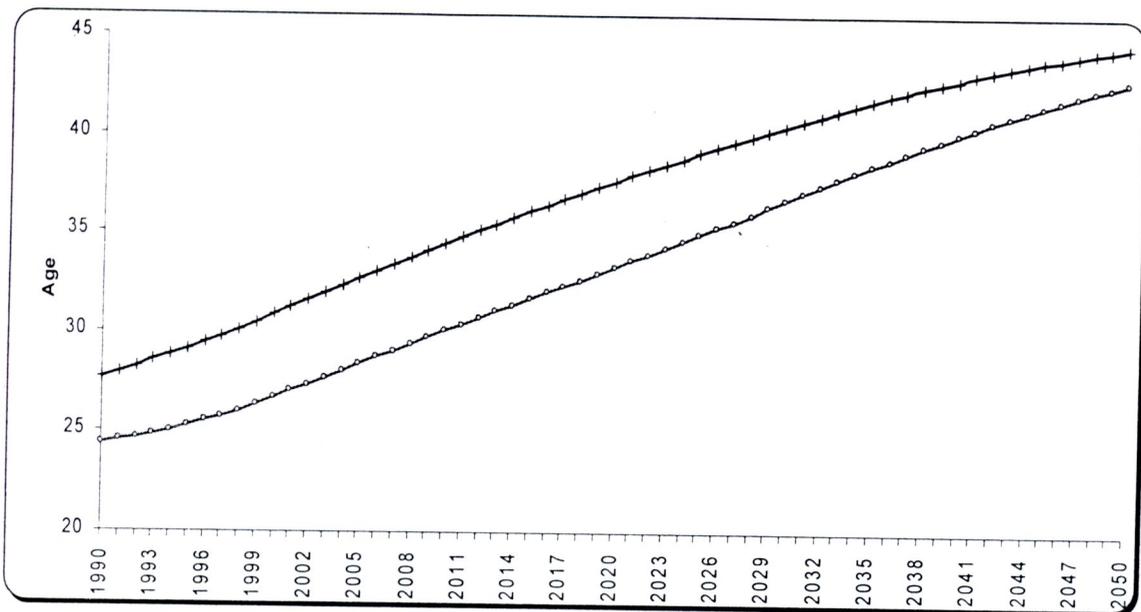

Source: US Bureau of Census, International Database

นับแต่เนี่ไปและอีกหลายทศวรรษข้างหน้าประเทศไทยจะเผชิญปัญหาผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นดังที่กล่าวข้างต้นมากกว่าประเทศเวียดนาม เช่นประเทศไทยมีคนอายุ 60 ขึ้นไปในปี ค.ศ. 2007 ราวร้อยละ 12 ของประชากรทั้งหมดแต่ที่ประเทศเวียดนามมีเพียงร้อยละ 8 ของประชากรทั้งหมด และผู้สูงอายุในประเทศไทยจะเพิ่มเป็นร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมดในปี ค.ศ. 2024 ซึ่งหมายความว่าเมื่อถึงเวลานั้นแต่ละครอบครัวไทยเกือบทั้งหมดต้องรับภาระดูแลคนสูงอายุอย่างน้อย 1 คน ซึ่งสถานการณ์ของประเทศเวียดนามเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าวยังห่างไกลจากประเทศไทยมากกว่า 12 ปี หรือหากจะอย่างรวดเร็วก็คงหลังปี ค.ศ. 2010 และความแตกต่างนี้ของสองประเทศยังเป็นอยู่อีกนานหรืออีกนัยหนึ่งคือประเทศไทยต้องใช้ทรัพยากรจ่ายเป็นค่าบำเหน็จบำนาญ(pension) และ ค่ารักษาพยาบาลให้กับผู้สูงอายุในสัดส่วนที่มากกว่าประเทศเวียดนามหรือประเทศไต้หวัน(ยกเว้น Singapore)

ความแตกต่างของโครงสร้างอายุประชากรเป็นไปอย่างค้ำชานาน โดยอายุเฉลี่ยของประชากร ถ้าทั้งสองประเทศมีแนวโน้มการขยายตัวของผู้สูงอายุเท่ากัน ประเทศไทย ต้องมีประชากรที่มีอายุ 3 - 5 ปีมากกว่ากลุ่มเดียวกันของเวียดนามเมื่อช่วงกึ่งศตวรรษ ความแตกต่างนี้มีผลกระทบต่อหลาย ฝ่าย เช่น เริ่มจากแรงงาน (labour force) และรวมไปถึง ความร่วมมือของประชากรผู้สูงอายุ สติปัญญา และ ฯลฯ

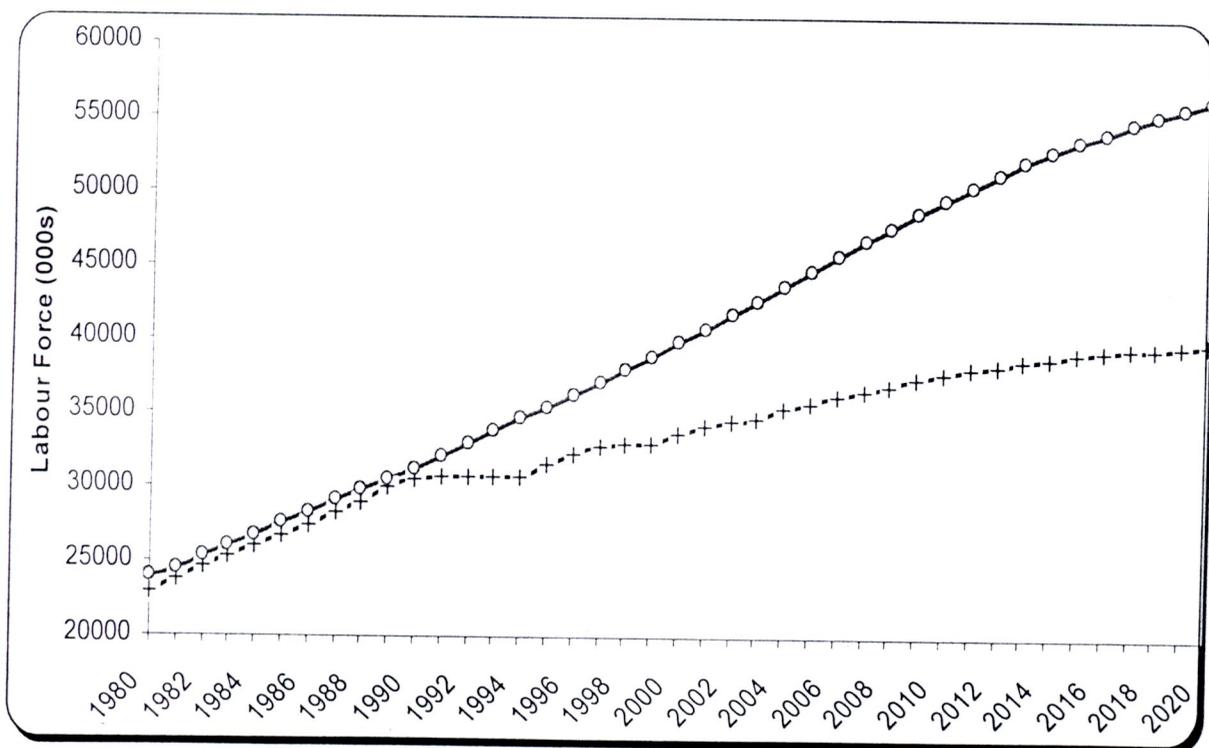
แผนภูมิ 7 Mean Age of Population, 1990-2050

Source: US Bureau of Census, International Database

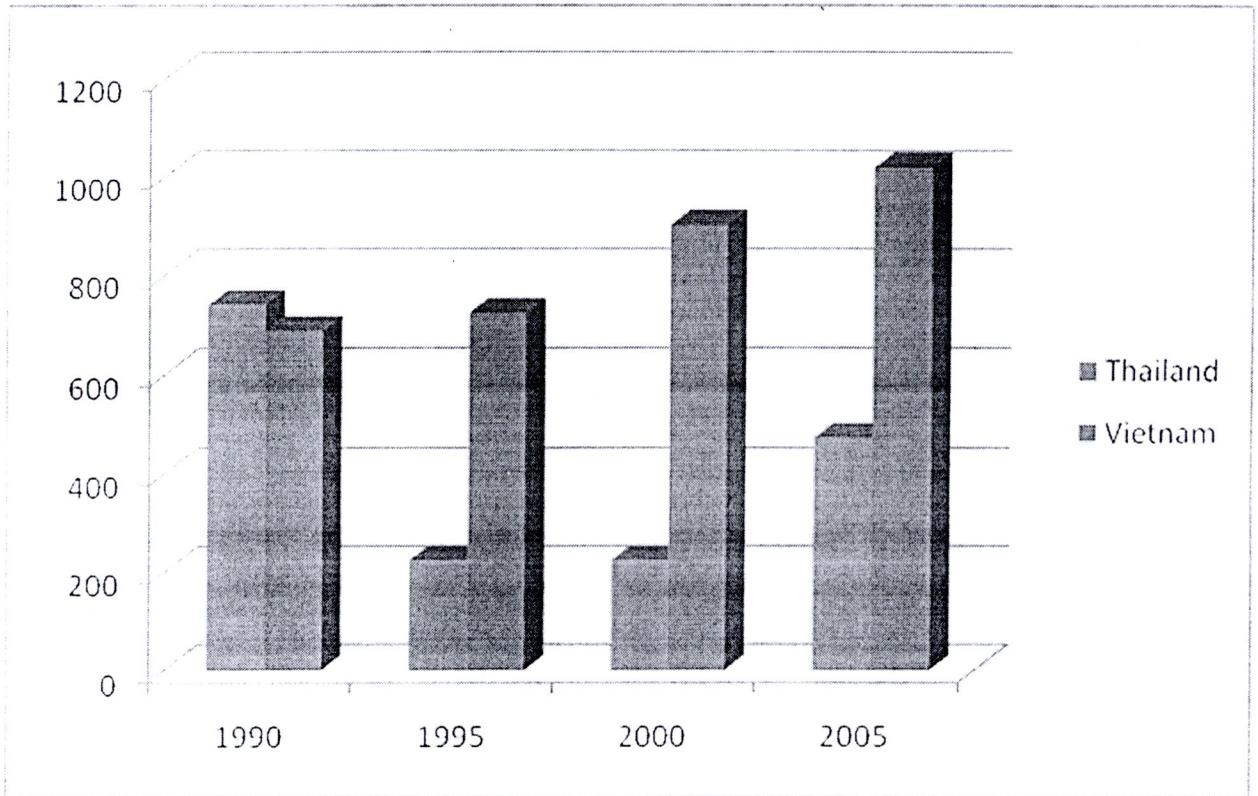
หากมองดูสภาพปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตด้านแรงงาน (ดูแผนภูมิ 8) จะเห็นได้ว่าจากจุดเริ่มต้นในช่วงทศวรรษแรก(ปี ค.ศ. 1980-1990) ปริมาณเพิ่มขึ้นของแรงงานไทยและเวียดนามไม่แตกต่างกัน แต่หลังจากปี ค.ศ. 1990 เป็นต้นมาปริมาณแรงงานของเวียดนามมีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และมีจำนวนเพิ่มห่างมากขึ้น ๆ จากปริมาณแรงงานของประเทศไทยและคาดว่าในปี ค.ศ. 2020 ปริมาณแรงงานของเวียดนามจะมีมากกว่าแรงงานของประเทศไทยเกือบเท่าตัว

แผนภูมิ 8 ปริมาณแรงงานเปรียบเทียบปี ค.ศ. 1980-2020

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแผนภูมิ 9 ได้แสดงให้เห็นความแตกต่างระหว่างอัตราการเพิ่มของแรงงานทั้งสองประเทศเปรียบเทียบในช่วงทุก ๆ 5 ปี

แผนภูมิ 9 เปรียบเทียบปริมาณการเพิ่มแรงงานระหว่างปี ค.ศ. 1990-2005

การอพยพแรงงาน(International migrations)

สถานการณ์ประชากรมีผลกระทบแตกต่างกันเนื่องจากการอพยพทั้งในประเทศไทยและเวียดนาม ปัจจุบันแรงงานไทยราว 500,000 คนทำงานนอกประเทศไทย² ส่วนใหญ่ไป Middle East และ East Asia (Singapore, Hong Kong or Taiwan³, South Korea and Japan) มีชุมชนชาวไทยในสหรัฐอเมริกาและยุโรปตอนเหนือ แม้ว่ากระทรวงแรงงานจะมีนโยบายส่งแรงงานไปทำงานต่างประเทศและให้การคุ้มครองแรงงานไทยในต่างประเทศ แต่รัฐบาลไทยก็ไม่มีนโยบายที่จะส่งแรงงานไปต่างประเทศจำนวนมาก เนื่องจากประเทศไทยเองต้องรับแรงงานอพยพจากประเทศเพื่อนบ้านจำนวนมากซึ่งคาดว่าจะมีมากกว่า 2 ล้านคน

ปัญหาดังกล่าวไม่เกิดขึ้นในเวียดนามแม้ว่าตลาดแรงงานจะตึงเครียดมากขึ้นและสถานการณ์ดังกล่าวก็ไม่เหมือนสถานการณ์ของ Philippines เนื่องจากรัฐบาลเวียดนามมีโครงการร่วมมือกับประเทศที่รับแรงงานเวียดนาม นโยบายนี้มุ่งนำรายได้เข้าประเทศ นโยบายดังกล่าวดำเนินการอย่างกว้างขวาง เมื่อเวียดนามมี

² - See Graeme Hugo, in Douglas S. Massey, J. Edward Taylor (eds.) International Migration Prospects and Policies in a Global

³ - 130,000 in Taiwan in 2001, Asian Migration Review, cited by Supang, in Iredale, Castles and Hawksley.

ข้อตกลงด้านเศรษฐกิจกับประเทศในยุโรปตะวันออก⁴ ช่วงเวลาดังกล่าวแรงงานเวียดนามถูกใช้เพื่อลดหนี้ภายนอกโดยผ่านข้อตกลงพิเศษ

ทุกวันนี้เวียดนามได้ปรับปรุงนโยบายเพื่อที่จะได้ส่งแรงงานไปในประเทศเอเชียตะวันออก ดูเหมือนว่าเวียดนามจะดำเนินนโยบายนี้ต่อไปและ พยายามที่จะขยายการส่งแรงงานไปทำงานต่างประเทศเพิ่มขึ้นอีก จากแนวโน้มการขยายตัวของประชากรและความยากลำบากในการหางานทำของคนหนุ่มสาวที่อย่างเขาสู่วัยแรงงานคงจะไม่สามารถแก้ปัญหาการมีงานทำได้ง่ายในทศวรรษหน้า จึงนับเป็นโอกาสของเวียดนามที่จะส่งแรงงานไปขายต่างประเทศ

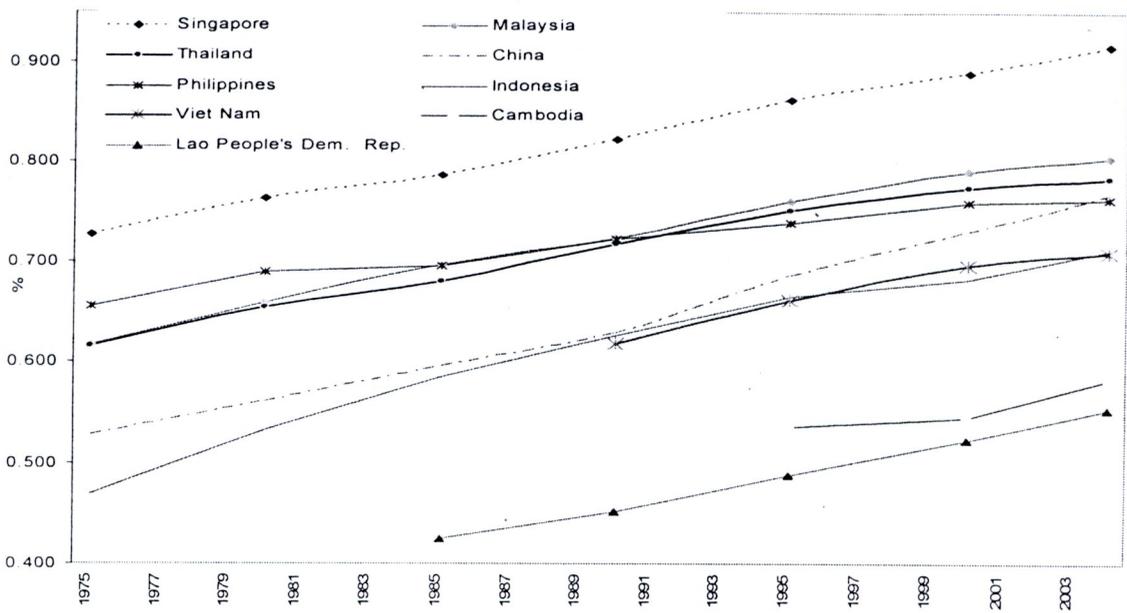
อย่างไรก็ตาม ปริมาณของความต้องการแรงงานที่จะไปทำงานในต่างประเทศจะมุ่งเน้นที่แรงงานมีคุณภาพมากขึ้น ๆ และก็เป็นการทำนายเวียดนามที่จะตั้งหน่วยงานเพื่อฝึกแรงงานที่จะไปทำงานต่างประเทศ ประเทศฟิลิปปินส์ได้ใช้วิธีนี้มาก่อนโดยฝึกอบรมแรงงาน เช่น ฝึกแรงงานก่อสร้าง กลาสิเรือ พยาบาล ฯลฯ การแข่งขันเข้าทำงานในบริษัทในต่างประเทศมีแนวโน้มเริ่มเข้มข้นมากขึ้นจากประเทศที่มีการแข่งขันมากขึ้น ในบางประเทศก็ต้องการรับแต่แรงงานที่มีความรู้ความสามารถสูงเช่น แพทย์ และผู้เชี่ยวชาญด้านคอมพิวเตอร์ เป็นต้น อย่างไรก็ตามปลายทางของแรงงานมีการเปลี่ยนแปลงไปมาเสมอ และสักวันประเทศไทยอาจเป็นประเทศที่ต้องรับแรงงานจากเวียดนามรายใหญ่ก็ได้

การพัฒนามนุษย์

ดัชนีชี้วัดการพัฒนามนุษย์ สามารถสังเคราะห์โดยจัดทำดัชนีชี้วัด ดัชนีชี้วัดนี้จัดทำขึ้นโดย UNDP ในปี ค.ศ. 1990 เพื่อทำให้เป็นตัวบ่งชี้ของกาพัฒนามากกว่าแสดง GDP หรือ GDP ต่อหัว HDI มี 3 องค์ประกอบ ประกอบด้วย GDP/per head ใน purchase power parity (PPP) ซึ่งหมายความว่าค่าได้คำนวณตามสภาพที่แท้จริงในแต่ละประเทศ องค์ประกอบที่สองได้แก่ อายุไข องค์ประกอบนี้ถูกนำมาใช้เนื่องจากได้บ่งชี้ถึงสุขภาพและสุขอนามัย และองค์ประกอบตัวที่สามได้แก่ การศึกษาซึ่งรวมข้อมูลด้านการศึกษา หนังสือของผู้สูงอายุและอัตราการเข้าเรียนหนังสือของผู้ที่อยู่ในวัยเรียน นั่นคือ HDI จะบูรณาการกับ เศรษฐศาสตร์ สุขภาพ และตัวบ่งชี้พัฒนาการการศึกษา

⁴ - see Robyn R. Iredale, Stephen Castles, Charles Hawksley Migration in the Asia Pacific Population, Settlement and Citizenship Issues; they cite a report from MOLISA saying that 220,000 Vietnamese workers were sent to the Soviet Union and Eastern European Countries between 1981 and 1990.

แผนภูมิ 10 Human Development Index in Southeast Asian Countries and China, 1990-2004

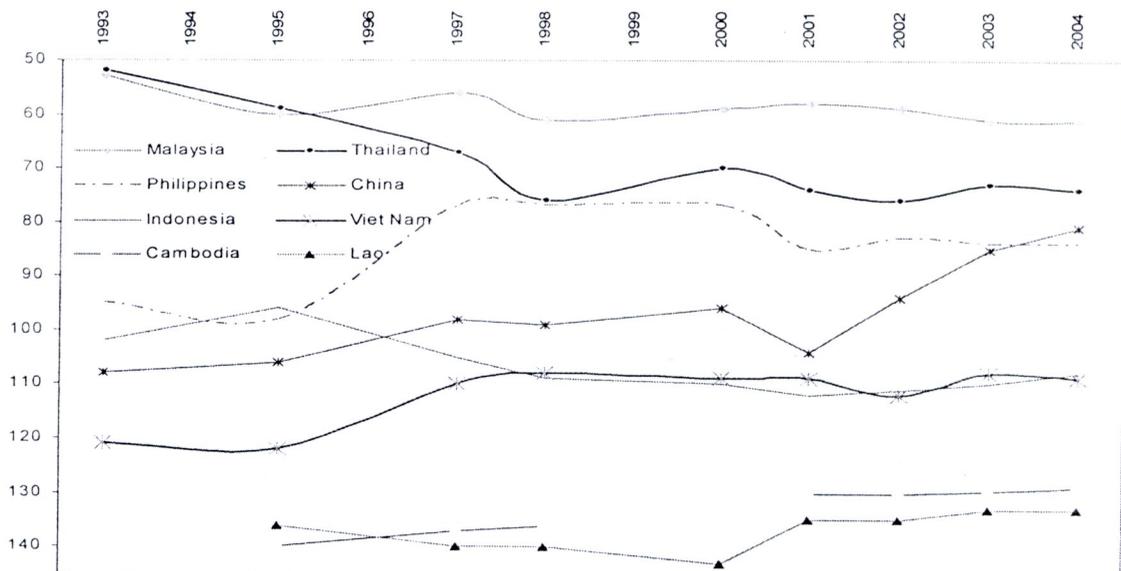

อันดับ HDI

ในปี ค.ศ. 2004 ประเทศไทยจัดอยู่ในลำดับ HDI ที่ 74 ขณะที่ประเทศเวียดนามอยู่ในลำดับที่ 109 ต่ำกว่า Indonesia เล็กน้อย อย่างไรก็ตามทั้งสองประเทศถูกจัดอยู่ในลำดับ "medium human development" countries แต่ประเทศไทยถูกจัดอยู่ใน "upper medium" ขณะที่เวียดนามถูกจัดอยู่ใน "lower medium"

HDI ของประเทศไทยถูกจัดอยู่ในลำดับที่ 3 ของกลุ่มประเทศ ASEAN ตามหลัง Singapore และ Malaysia

แผนภูมิ 11 Rank in Human Development Index in Southeast Asian Countries and China, 1993-2004

ตัวบ่งชี้ที่น่าสนใจคือความต่างอันดับของ GDP per capita และ HDI ถ้าความแตกต่างมีค่าเป็นลบ หมายความว่า human development มีค่าต่ำกว่าที่ควรจะเป็น what it could be (เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ที่มี GDP per head เท่ากัน) แต่ถ้าค่าความแตกต่างมีค่าเป็นบวก หมายความว่า human

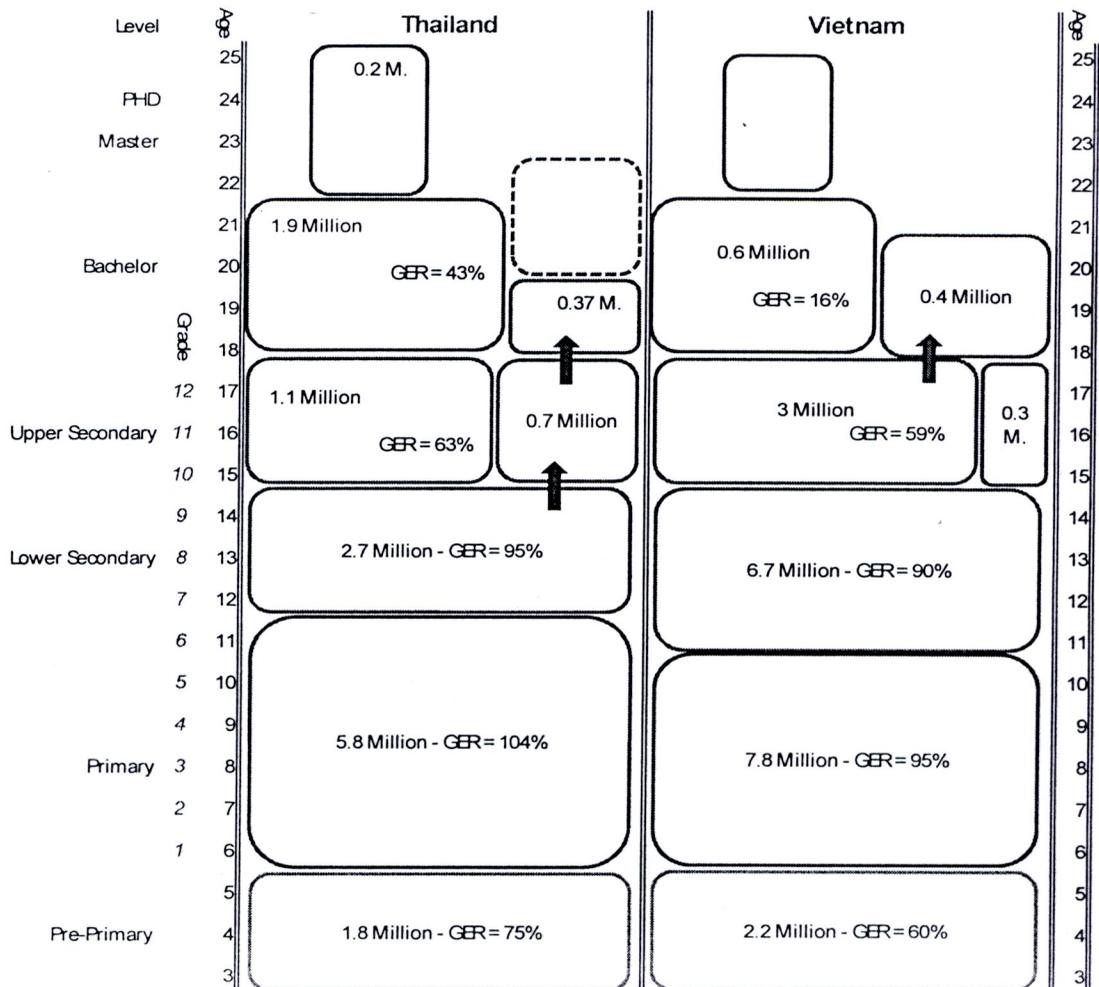
development สูงกว่าเมื่อเทียบกับ economic resources ในปี ค.ศ. 2004 ประเทศไทยถูกจัดอันดับต่ำกว่า GDP per head 9 ชั้น ในขณะที่ประเทศเวียดนามถูกจัดสูงกว่า GDP per head 12 ชั้น ประเทศไทยถูกจัดอันดับที่ 65 in GDP per head ส่วนเวียดนามอยู่อันดับที่ 121 จึงแน่ชัดว่าตัวบ่งชี้ของความแตกต่างระหว่างสองประเทศนี้คือด้านเศรษฐกิจมากกว่าด้านสังคม แม้ว่าจะดูเหมือนว่าเวียดนามจนกว่าไทยแต่เวียดนามก็มีสภาพบริการด้านสาธารณสุขและการศึกษาไม่ต่างจากประเทศไทย

เปรียบเทียบการจัดการศึกษาและระบบการฝึกอบรม

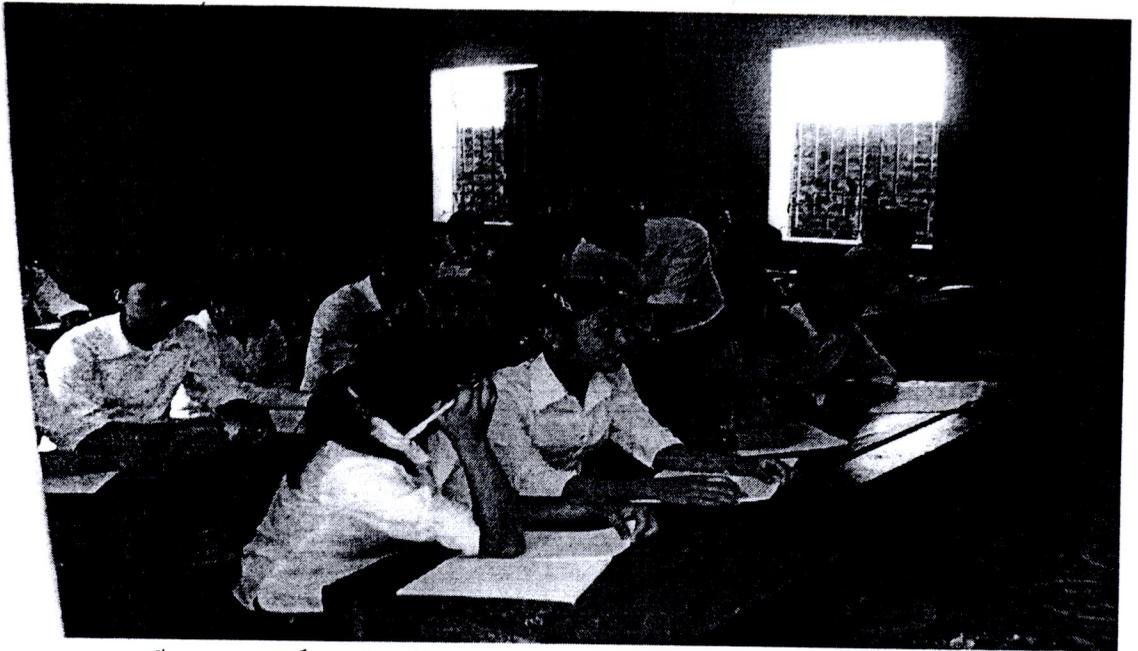
ที่มา: ภาพการเข้าพบ สัมภาษณ์อธิการบดีมหาวิทยาลัยอุตสาหกรรมฮานอย

แผนภูมิ 12 เปรียบเทียบระบบการศึกษาของไทยและเวียดนาม

การรู้หนังสือ (Literacy)

ประเทศเวียดนามมีรูปแบบการจัดการศึกษาให้กับประชาชนที่อยู่ห่างไกลในชนบทโดยจัดศูนย์การเรียนรู้ที่จะมีนักเรียนผู้ใหญ่มาเรียนทั้งเพื่อเรียนเพื่อได้รับวุฒิสุงชั้นและฝึกทักษะเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ที่มา: ภาพการเรียน ณ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน Trung Tam Giao Duc Thuong Xuyen Pho Noi

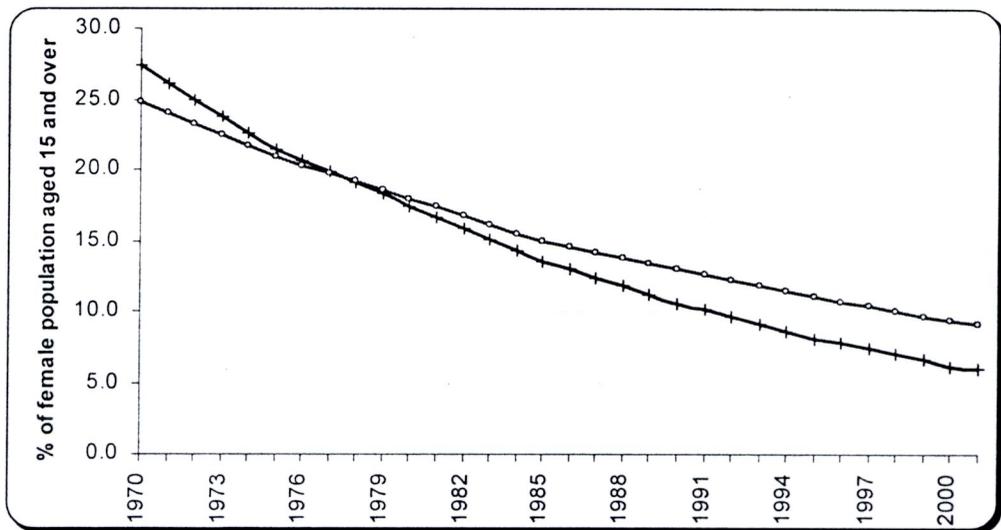
ที่มา: ภาพการฝึกอบรมเพิ่มเติมของครูอนุบาล ณ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน Trung Tam Giao Duc Thuong Xuyen Pho Noi

แม้ว่าวัตถุประสงค์ของการศึกษามีหลายประการ แต่วัตถุประสงค์ข้อแรกคือให้ประชากรสามารถอ่านออกเขียนได้ ในประเทศที่ระบบการศึกษายังไม่เข้มแข็ง ตัวบ่งชี้ของความก้าวหน้าทางการศึกษาคืออัตราการอ่านออกเขียนได้ (literacy rate) โดยนับจากประชากรที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป โดยสตรีนับเป็นกลุ่มเป้าหมายของตัวบ่งชี้

นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1970s เป็นต้นมาอาจกล่าวได้ว่าทั้ง 2 ประเทศประสบความสำเร็จ หากมองภาพรวมเพียงการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาเท่านั้น ทั้งสองประเทศจัดได้ก่อนปี ค.ศ. 1970s แต่ปัญหายังคงอยู่โดยเฉพาะในชนบทที่ห่างไกลยังมีปัญหาอยู่มาก

ในปี ค.ศ. 1970 อัตราการไม่รู้หนังสือ (illiteracy) ของสตรีวัยผู้ใหญ่ (adult women) ของไทยสูงกว่าของเวียดนาม แต่อัตราการไม่รู้หนังสือดังกล่าวของไทยลดลงได้รวดเร็วกว่าเวียดนามจนถึงจุดเท่ากันในปี ค.ศ. 1978 เมื่อเด็ก ๆ ได้ย่างเข้าสู่อายุ 15 ปี ได้ได้เข้าไปแทรกอยู่ในกลุ่มผู้ที่ไม่รู้หนังสือ อัตราการไม่รู้หนังสือจึงลดลงอย่างต่อเนื่อง ในกรณีประเทศไทย ประชากรวัยหนุ่ม (younger generation) จะมีการศึกษามากกว่าเวียดนามและ/หรือกลุ่มสูงอายุมีการศึกษาน้อยกว่า relatively less educated (หรือเกือบอ่านออกเขียนได้) กว่าในเวียดนาม ดังนั้น ความก้าวหน้าทางการศึกษาของไทยเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีเพียงราวร้อยละ 6 ของสตรีวัยผู้ใหญ่ไม่รู้หนังสือ

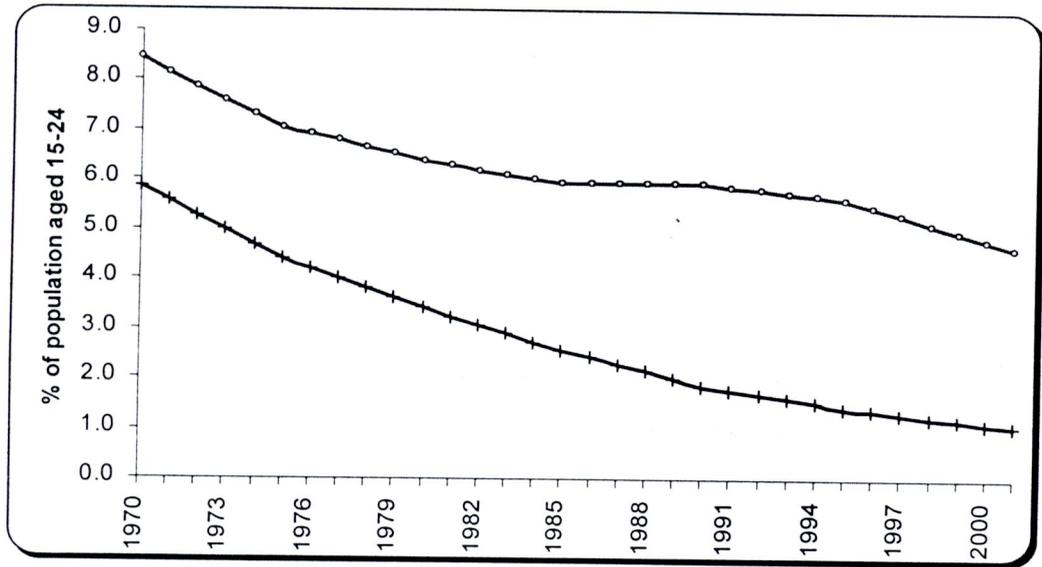
แผนภูมิ 13 Illiteracy rate of adult women, 1970-2001

Source : World Bank, World Bank Indicators of Development.

จากแผนภูมิ ดังข้างชี้ให้เห็น legacy ของระบบการศึกษาในอดีต เนื่องจากผู้ไม่รู้หนังสือส่วนใหญ่คือผู้สูงอายุคนรุ่นก่อน(old generations)

แผนภูมิ 14 Illiteracy rate of young adults (15-24 years old), 1970-2001

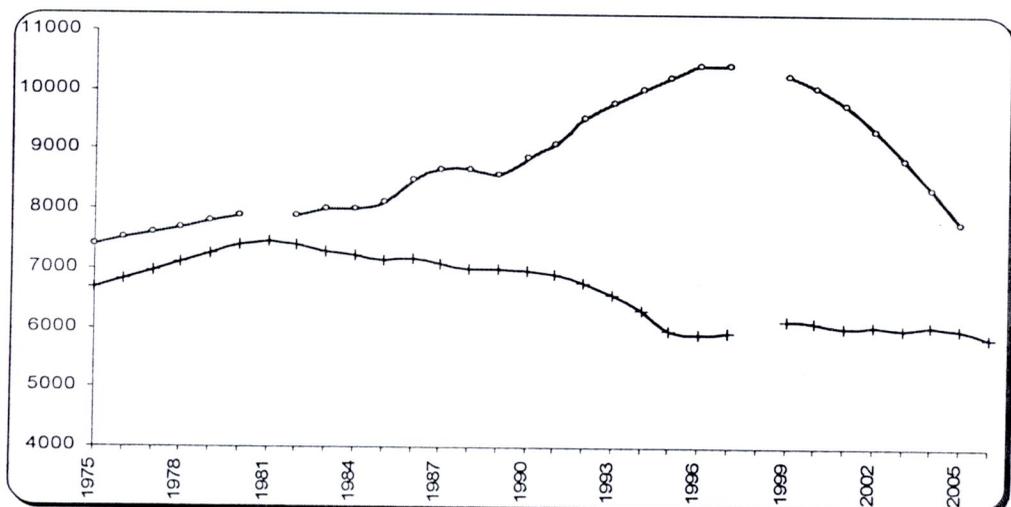

จากข้อมูลที่กล่าวข้างต้นนับว่าเป็นจุดอ่อนของเวียดนามเนื่องจากราว 1 ใน 20 ของผู้ใหญ่ ยังไม่รู้หนังสือ สำหรับประเทศไทยปริมาณการไม่รู้หนังสือของผู้ใหญ่ลดลงอย่างรวดเร็ว นั่นหมายความว่าระบบการศึกษาไทยเข้าสู่ระดับสากล แต่เวียดนามยังไม่สามารถทำได้

การเข้าเรียน (Enrolment)

ทั้งสองประเทศในภาพรวมประสบความสำเร็จในช่วงปี ค.ศ. 1980s⁵ แต่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามจำนวนประชากรที่เปลี่ยนไป การลงทะเบียนเรียนในระดับประถมศึกษาเริ่มลดลงในช่วงเริ่มต้นปี ค.ศ. 1980s แต่ในเวียดนามแล้วการลดลงเกิดขึ้น 15 ปีหลังจากไทย

แผนภูมิ 85 Primary School Enrolment (thousand), 1975-2006

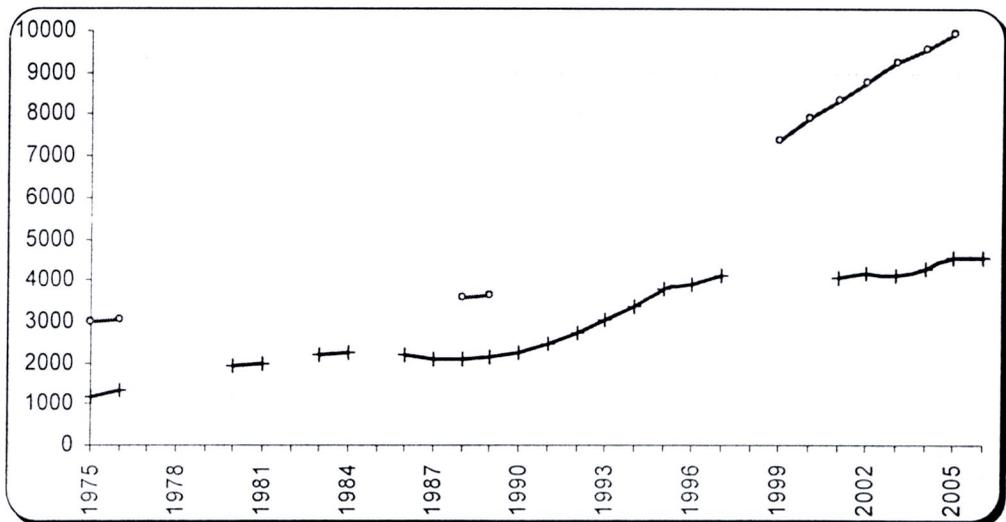

Source : UNESCO and CELS

⁵ - In both countries, some remote areas still lack schools or teachers. These areas are inhabited by minorities whose mother tongue is not the official language (see UNESCO reports).

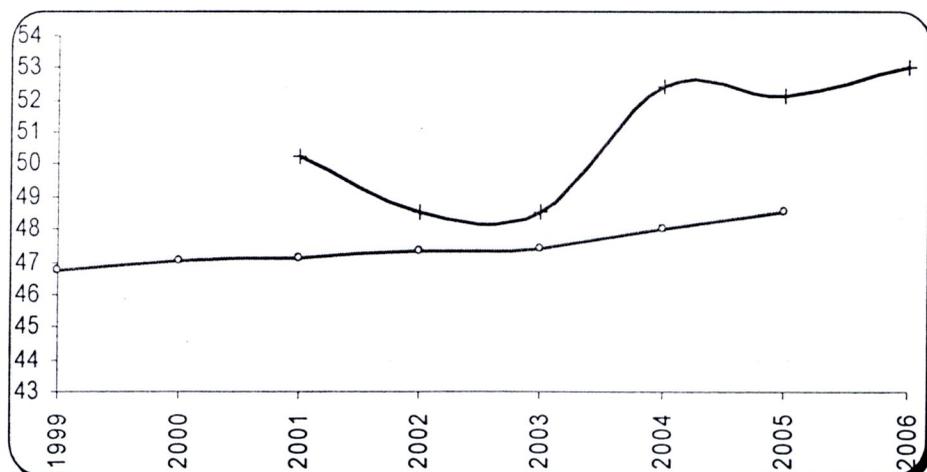
สำหรับระดับมัธยมศึกษาทั้งสองประเทศมีปริมาณนักเรียนเข้าเรียนน้อยจวบจนถึงปลายปีค.ศ. 1980s โดยประเทศไทยการกำหนดให้การศึกษาภาคบังคับถึงมัธยมศึกษาตอนต้นได้กระตุ้นให้การมีนักเรียนมัธยมศึกษามากขึ้นไม่เพียงแต่มัธยมศึกษาตอนต้นแต่มีผลถึงการเข้าเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษาด้วย ภายในเพียง 10 ปี(จากปี ค.ศ. 1987-1997) จำนวนนักเรียนเพิ่มเป็นสองเท่าตัวจาก 2 เป็น 4 ล้าน ในเวียดนามการขยายตัวนักเรียนระดับมัธยมศึกษายังคงสูง แม้ว่า it had been quite hectic decades before ในตอนปลายปี ค.ศ. 1980s ปริมาณการเข้าเรียนมัธยมศึกษาลดลงอย่างรวดเร็วเนื่องจากรัฐบาลเรียกเก็บค่าเล่าเรียน จากปี ค.ศ. 1990 เป็นต้นไปการเข้าเรียนมัธยมศึกษาได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจากราว 3 ล้านคนในปี ค.ศ. 1990 เพิ่มเป็น 10 ล้านคนในปี ค.ศ. 2005 หรือเทียบได้ราว 12% ของประชากรทั้งหมด และหากเปรียบเทียบกับประเทศไทยในช่วงนั้นการเข้าเรียนมัธยมศึกษาเทียบได้ราว 6% เท่านั้น จากตัวเลขจึงกล่าวได้ว่าสูงมากในเวียดนาม

แผนภูมิ 16 Secondary School Enrolment (thousand), 1975-2006

Source : UNESCO

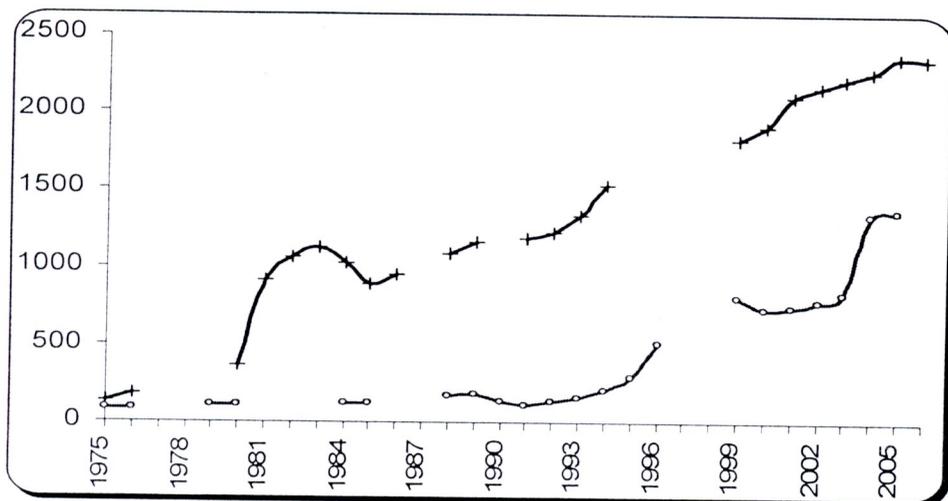
แผนภูมิ 17 Share of females in secondary education enrolment, 1999-2006

Source : UNESCO

การตรวจสอบว่ามีปริมาณผู้เข้าเรียนระดับอุดมศึกษาค่อนข้างยากโดยเฉพาะเมื่อต้องเปรียบเทียบระหว่างประเทศ เนื่องจากในประการแรก อายุของผู้ที่เข้าเรียนระดับอุดมศึกษาในแต่ละประเทศไม่ตรงกัน (เช่นจำนวนปีของหลักสูตรที่เรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาแตกต่างกันเริ่มจาก 9 - 13 ปี) แต่ก็มี การเปลี่ยนแปลงเป็นระยะ ๆ ประการที่สอง การเข้าเรียนในระดับอุดมศึกษา ผู้เรียนอาจไม่จบมัธยมศึกษาในระบบ ซึ่งวิธีการดังกล่าวจึงไม่อาจเปรียบเทียบกับประเทศอื่นที่รับผู้สำเร็จการศึกษาในระบบ ตัวอย่างเช่น ประเทศไทย มหาวิทยาลัยเปิดรับนักเรียนเข้าเรียนนับแสนคน ในจำนวนนั้นจบจากการศึกษานอกระบบ ประการที่สาม สถาบันการศึกษาเอกชนทั้งในเวียดนามและในประเทศไทยจัดการเรียนการสอนที่เอื้อกับ ผู้ใหญ่ซึ่งไม่น่าจะเรียกว่าเป็นนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา ในสุดท้ายทำให้คนจำนวนมากที่เป็นแรงงานเข้า เรียนระดับอุดมศึกษาและถูกนับว่าเป็นนักศึกษาระดับอุดมศึกษา จึงเป็นการยากที่จะจำแนกระหว่าง อุดมศึกษาที่จัดให้กับนักศึกษาในวัยเรียน และการจัดการศึกษาเพื่อฝึกอบรมให้กับผู้ใหญ่ซึ่งสถิติที่ระบุ จำนวนนักศึกษาระดับอุดมศึกษาทั้งสองประเทศไม่ได้จำแนกไว้แต่อย่างใด

แผนภูมิ 18 Tertiary Level Enrolment (thousand), 1975-2006

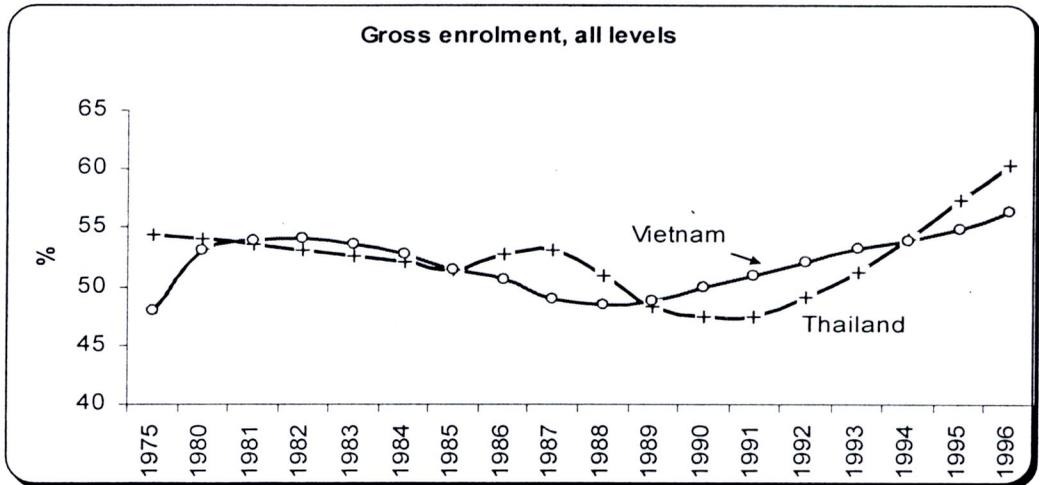

Source : UNESCO

อัตราการเข้าเรียน (*Enrolment ratios*)

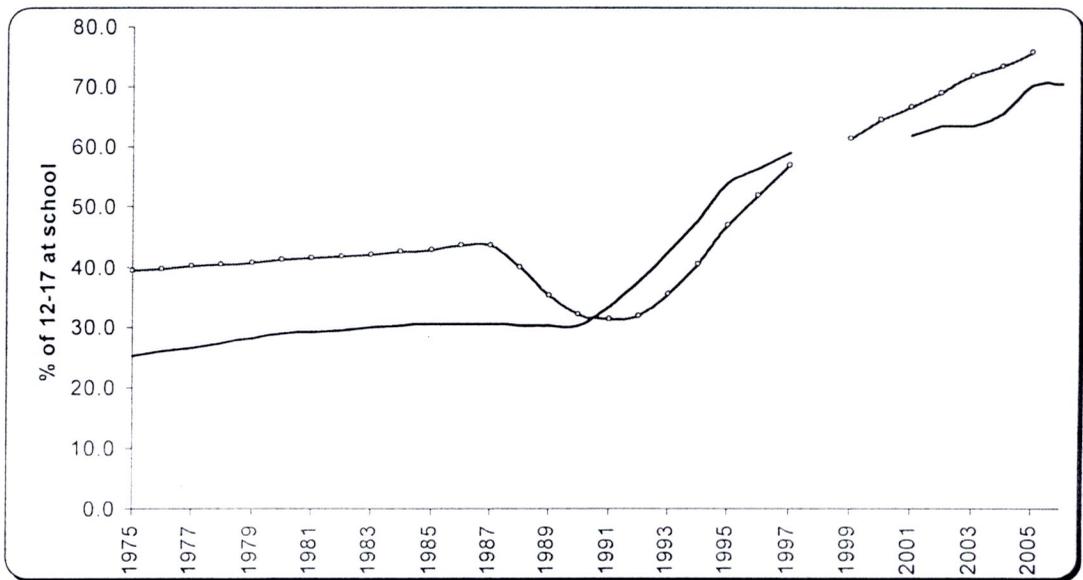
อัตราการเข้าเรียนในภาพรวมทุกระดับชั้นในช่วงปี ค.ศ. 1975-1996 พบว่าประชากรวัยเรียนของประเทศไทยมีอัตราการเข้าเรียนสูงกว่าประชากรวัยเรียนของเวียดนาม แต่ประชากรวัยเรียนของเวียดนามเรียนในระดับมัธยมศึกษาสูงกว่าของประเทศไทย

แผนภูมิ 19 Gross Enrolment Ratio, All Levels, 1975-2006 (preliminary)

Source: UNESCO, http://www.uis.unesco.org/en/stats/statistics/indicators/i_pages/IndGERPriSecTer.asp

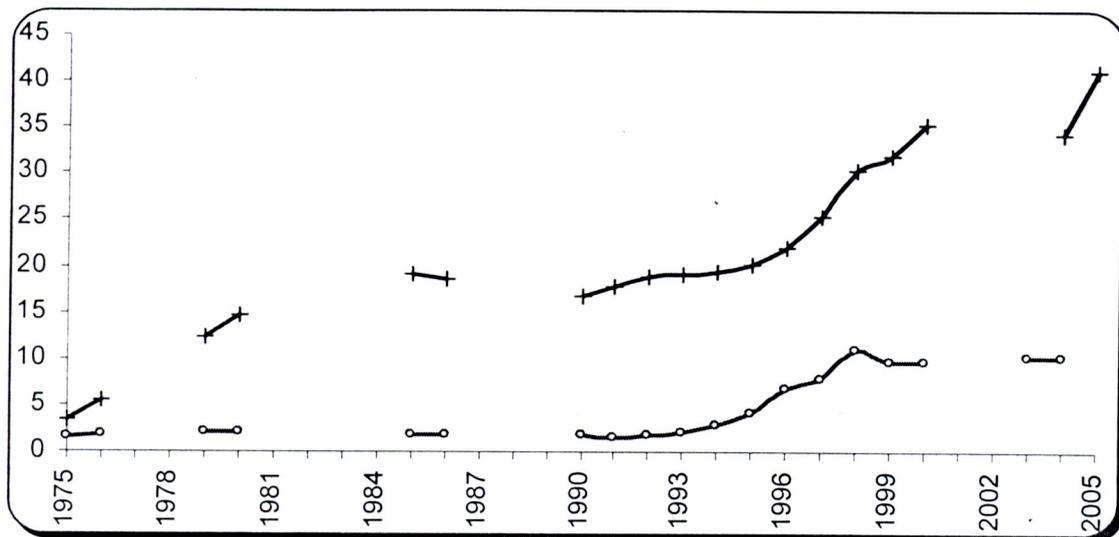
แผนภูมิ 20 Secondary School Gross Enrolment Ratio, 1975-2006

Source: UNESCO, varied data (incomplete and not homogenised data)

แม้ว่าการเปรียบเทียบอัตราการเข้าเรียนระดับอุดมศึกษาจะมีแหล่งข้อมูลที่ต่างกัน แต่จากข้อมูลที่สามารถหาได้ ได้แสดงให้เห็นว่าของประชากรวัยเรียนของประเทศไทยในระดับอุดมศึกษามีโอกาสและอัตราการเข้าเรียนมากกว่าร้อยละ 40 ซึ่งมากกว่าประชากรวัยเรียนในระดับอุดมศึกษาของประเทศเวียดนามอย่างเห็นได้ชัด

แผนภูมิ 21 Tertiary Gross Enrolment Ratio, 1975-2005

Source : World Bank, World Bank Indicators of Development.

คุณภาพของการศึกษาและการฝึกอบรม

การเปรียบเทียบคุณภาพการศึกษาระหว่างประเทศที่มีระบบการศึกษาและบริบทที่ต่างกันนั้นค่อนข้างยาก อย่างไรก็ตามในการศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดเกณฑ์ เช่น อัตราส่วนนักเรียนและครูในระดับการศึกษาต่าง ๆ โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐาน และนอกจากนี้ได้รับข้อมูลจากการสัมภาษณ์

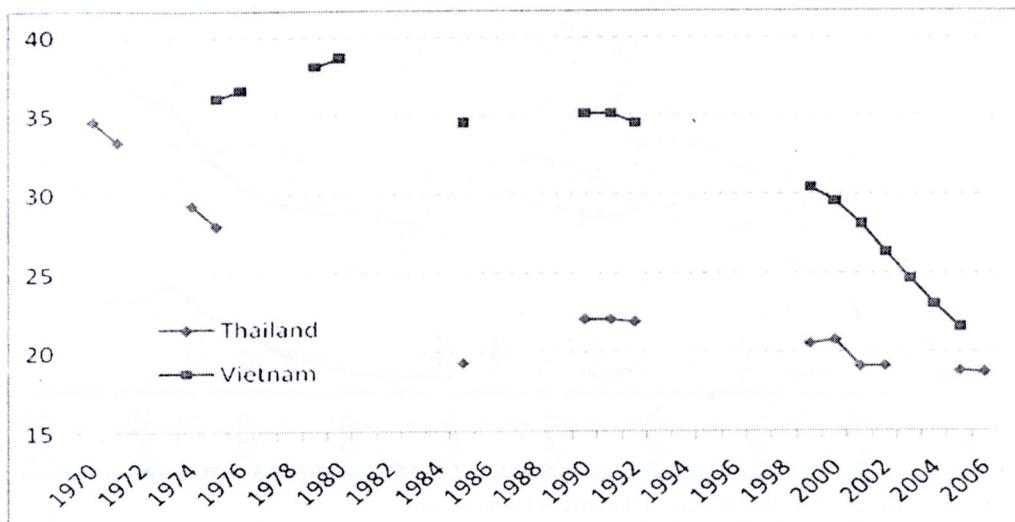
จากข้อมูลข้างต้นที่ได้นำเสนอว่า “อัตราการเกิดของประชากรที่เพิ่มมากขึ้น ในช่วงแรกคือวัยเด็กและวัยเรียนนั้น รัฐจะต้องรับภาระและต้องลงทุนอย่างมากในการจัดการศึกษา” จากแผนภูมิ จะเห็นได้ว่าในช่วงก่อนปี ค.ศ. 1970 อัตราส่วนระหว่างครูและนักเรียนระดับประถมศึกษาทั้งของประเทศไทยและประเทศเวียดนาม มีอัตราส่วนระหว่างครูและนักเรียนไม่ค่อยแตกต่างกัน คืออยู่ระหว่าง 1: 35 คน แต่หลังจากปี ค.ศ. 1970 เป็นต้นมาอัตราส่วนระหว่างครูและนักเรียนของไทยลดลงอย่างมากเหลือราว 1:20 คน ในปี ค.ศ. 1980 แต่ในทางตรงกันข้ามกลับเพิ่มมากขึ้นในประเทศเวียดนาม คือ ราว 1: 40 คน

อย่างไรก็ตามในช่วงปี ค.ศ. 2005 อัตราส่วนระหว่างครูและนักเรียนของทั้งสองประเทศกลับมาอยู่ในอัตราที่ใกล้เคียงกันคือราว 1:22 สำหรับเวียดนามและราว 1:18 สำหรับประเทศไทย

การที่มีอัตราส่วนระหว่างครูและนักเรียนต่ำแสดงให้เห็นถึงความสามารถดูแล เอาใจใส่นักเรียนแต่ละคนได้มากขึ้นนั่นเอง

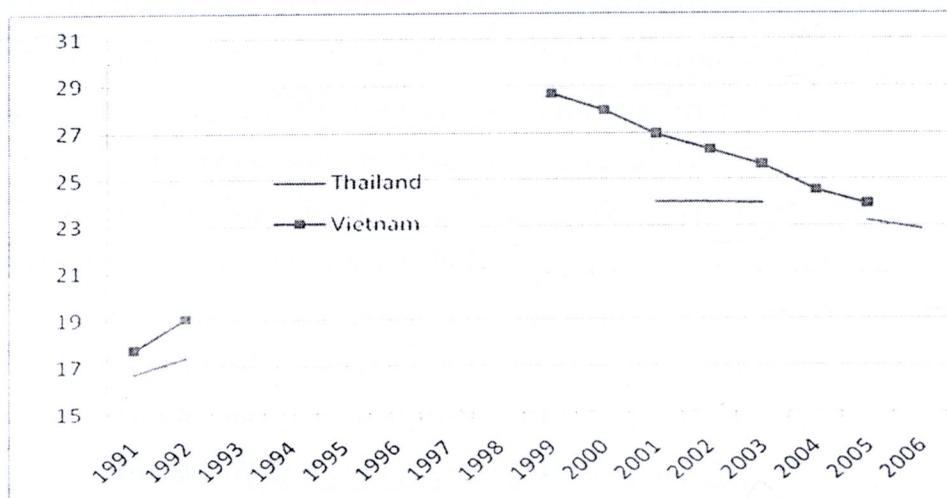
- อัตราส่วนระหว่างนักเรียนและครู

แผนภูมิ 22 Pupils per Teacher Ratio in Primary Level, 1970-2006

Source : 1970-1990: World Bank, World Development Indicators; 1990-2006: UNESCO

แผนภูมิ 23 Pupils per Teacher Ratio in Secondary Level, 1991-2006

Source : UNESCO

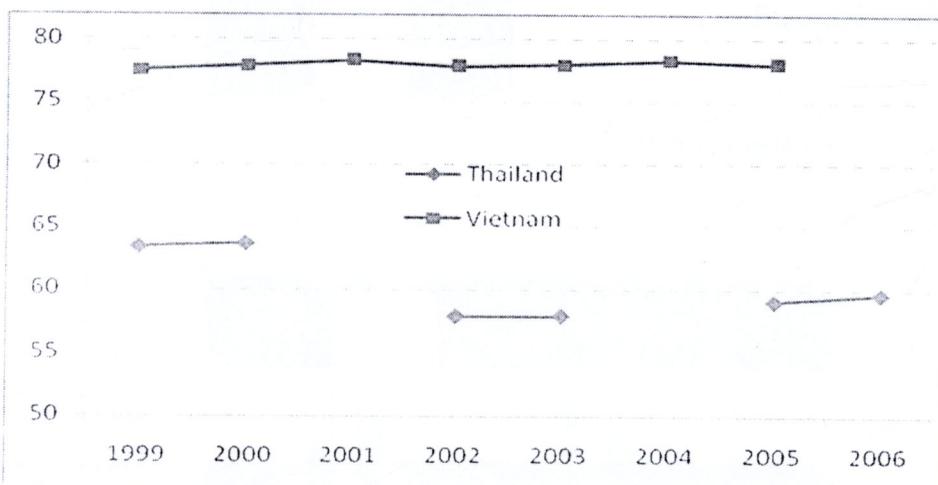
สำหรับอัตราส่วนระหว่างครูและนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาของประเทศไทยและของประเทศเวียดนามมีความใกล้เคียงกันมาตั้งแต่ ปี ค.ศ. 1991 (1:16 และ 1:18) และแม้ว่าอัตราส่วนในประเทศเวียดนามจะสูงกว่าของประเทศไทยก็ตาม แต่อยู่ในอัตราส่วนที่ไม่มาก และแม้ในช่วงปี ค.ศ. 1999 อัตราส่วนระหว่างครูและนักเรียนของเวียดนามจะสูงถึง 1:28 คน ก็ตาม ก็นับว่าเป็นอัตราส่วนที่ต่ำกว่าในระดับประถมศึกษา

นอกจากนี้ เป็นที่สังเกตว่าปัจจัยที่ก่อให้เกิดอัตราส่วนระหว่างครูและนักเรียนในประเทศเวียดนามและในประเทศไทยอาจเกิดจากปัจจัยหลายประการและที่สำคัญคือ 1) รัฐบาลเวียดนามได้พัฒนาการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาโดยจัดให้มีครูเพิ่มขึ้นจนอยู่ในระดับใกล้เคียงกับของประเทศไทย หรือ 2) เป็นผลจากการลดอัตราการเกิดของประชากรลงมากจนทำให้ระดับอัตราส่วนระหว่างครูและนักเรียนดีขึ้น

ร้อยละของครูเพศหญิงที่สอนระดับประถมศึกษา

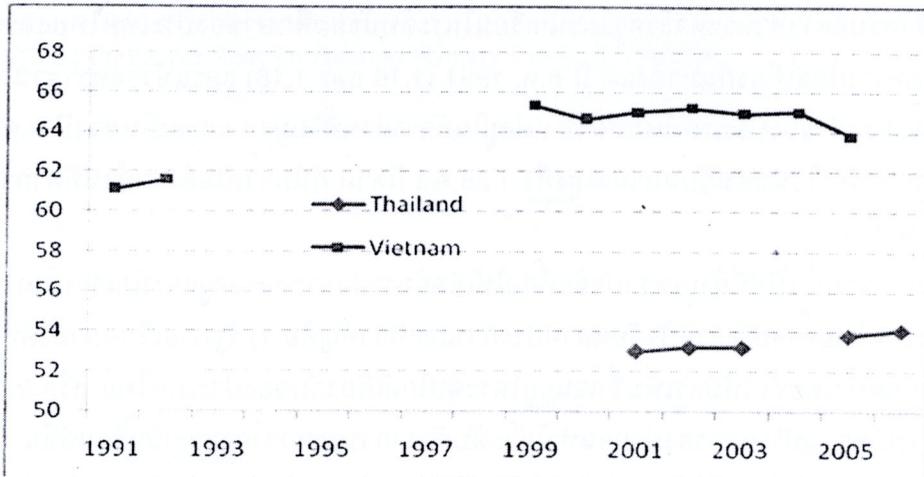
ตัวบ่งชี้ที่ UNESCO ใช้ในการศึกษาเรื่องคุณภาพการศึกษา ตัวบ่งชี้ที่นำมาใช้ประกอบด้วย เพศของครู ในเวียดนาม ร้อยละของครูเพศหญิงมีมากกว่าประเทศไทยทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ในระดับประถมศึกษา ครูร้อยละ 78 เป็นเพศหญิง ในขณะที่ครูของไทยร้อยละ 59 เป็นเพศหญิง ในระดับมัธยมศึกษา ครูร้อยละ 64 เป็นเพศหญิง ในขณะที่ครูของไทยร้อยละ 54 เป็นเพศหญิง

แผนภูมิ 24 Percentage of Female Teachers in Primary Level, 1999-2006

Source : UNESCO

แผนภูมิ 25 Percentage of Female Teachers in Secondary Level, 1991-2006

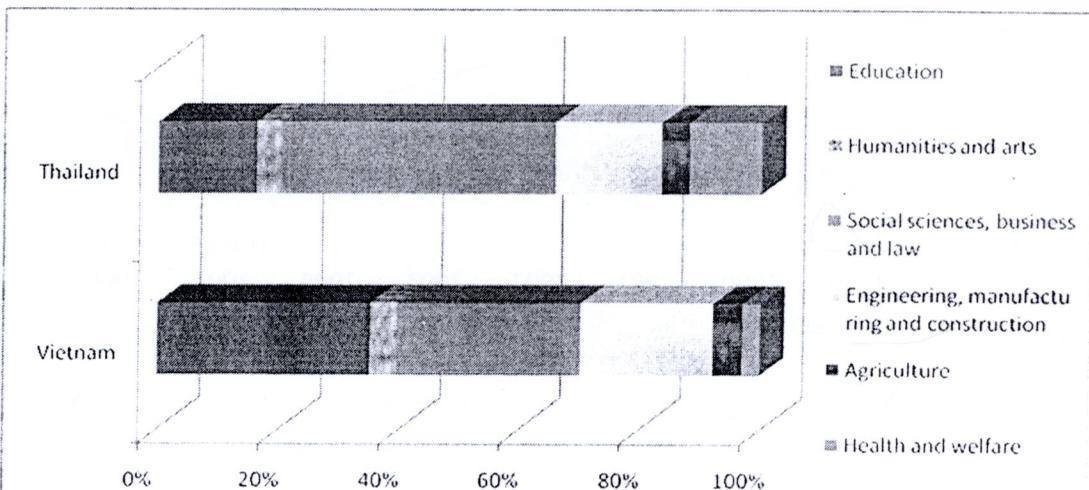

Source : UNESCO

ในระดับประถมศึกษาในประเทศไทยจำนวนครูเพศหญิงมีปริมาณลดลง ในขณะที่ประเทศไทยจำนวนครูเพศหญิงมีปริมาณลดลง ในขณะที่ในระดับมัธยมศึกษาปริมาณครูของทั้งสองประเทศมีปริมาณเพิ่มขึ้น

การศึกษาในระดับอุดมศึกษา

แผนภูมิ 26 Graduates per field

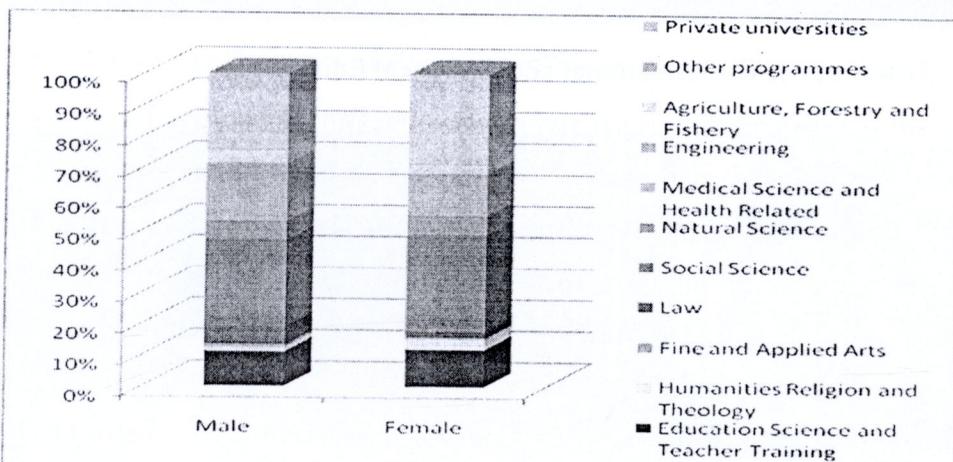
Source: Vietnam, UNESCO, year 2005; Thailand: Statistical Year Book 2004, applies to year 2001

1 ใน 3 ของผู้สำเร็จการศึกษาจากเวียดนาม เรียนด้านวิทยาศาสตร์และฝึกหัดครู เวียดนามยังคงอยู่ในกระบวนการสร้างหรือขยายระบบการศึกษา และยังมีความต้องการครูมาก ในขณะที่ประเทศไทย ในช่วง

เวลานับศตวรรษที่ผ่านมา จำนวนประชากรและระบบการศึกษามีการเปลี่ยนแปลงและขยายอย่างรวดเร็วและปัจจุบันปริมาณความต้องการครูลดความสำคัญลง

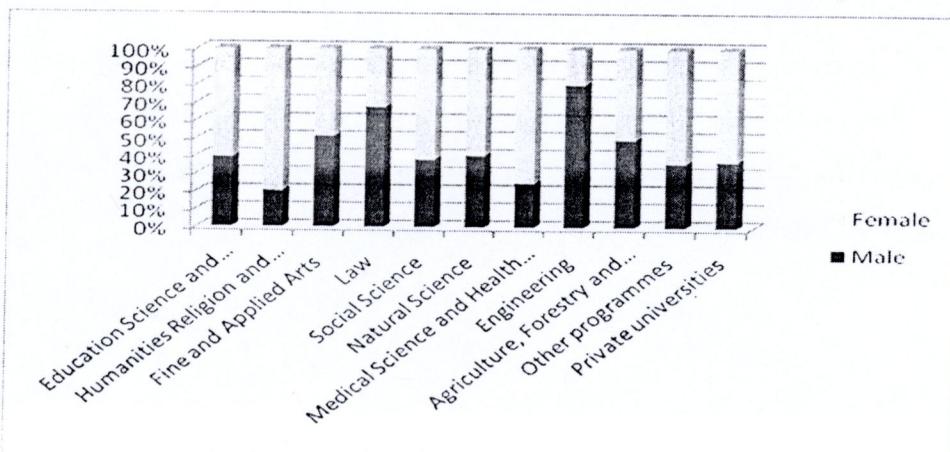
ในประเทศไทยนักเรียนส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในกลุ่มสังคมศาสตร์ กฎหมายและ บริหารธุรกิจ ร้อยละ 46 ของผู้สำเร็จการศึกษาทั้งหมด(ไม่รวมมหาวิทยาลัยเอกชน) ในขณะที่ ผู้สำเร็จการศึกษาในกลุ่มสาขาดังกล่าวมีเพียงร้อยละ 31 ในเวียดนาม This partly due to the preference of female students for social sciences. ในประเทศไทยร้อยละ 58 ของนักศึกษาหญิงเรียนด้านสังคมศาสตร์ (ไม่รวมกฎหมาย) ซึ่งเป็นชายเพียงร้อยละ 42 จำนวนผู้สำเร็จการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์มีปริมาณสูงในเวียดนาม แต่จำนวนผู้สำเร็จการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์มีจำนวนน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาดังกล่าวในประเทศไทย ในประเทศไทยร้อยละ 57 ของผู้สำเร็จการศึกษาเป็นเพศหญิง (ส่วนมากจบการศึกษาระดับปริญญาตรี) ในขณะที่มีเพียงร้อยละ 42 ในเวียดนาม

แผนภูมิ 27 Distribution of graduates by field and by gender, Thailand, 2002

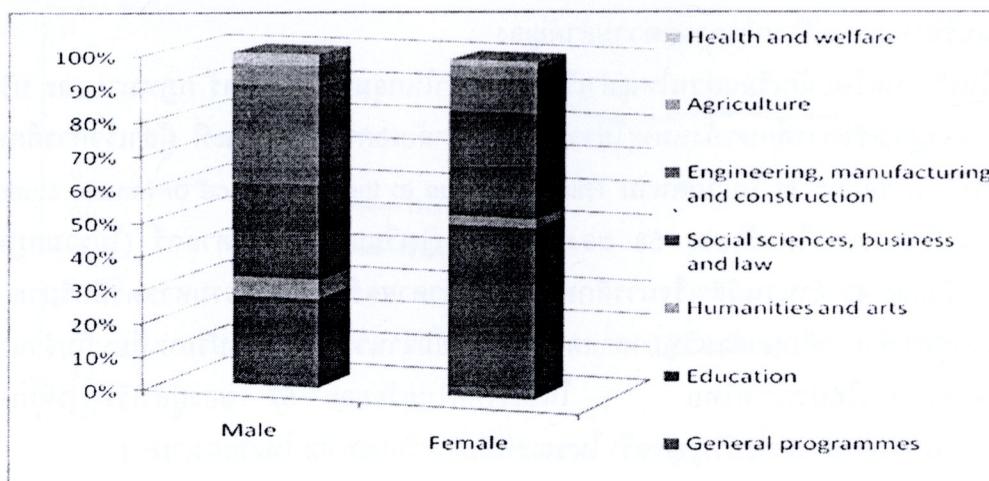
Source: Statistical Year Book 2004, from Commission on Higher Education, Ministry of Education

แผนภูมิ 28 Percentage of males and females among graduates by field, Thailand, 2002

Source: Statistical Year Book 2004, from Commission on Higher Education, Ministry of Education

แผนภูมิ 29 Distribution of graduates by field and by gender, Vietnam, 2005

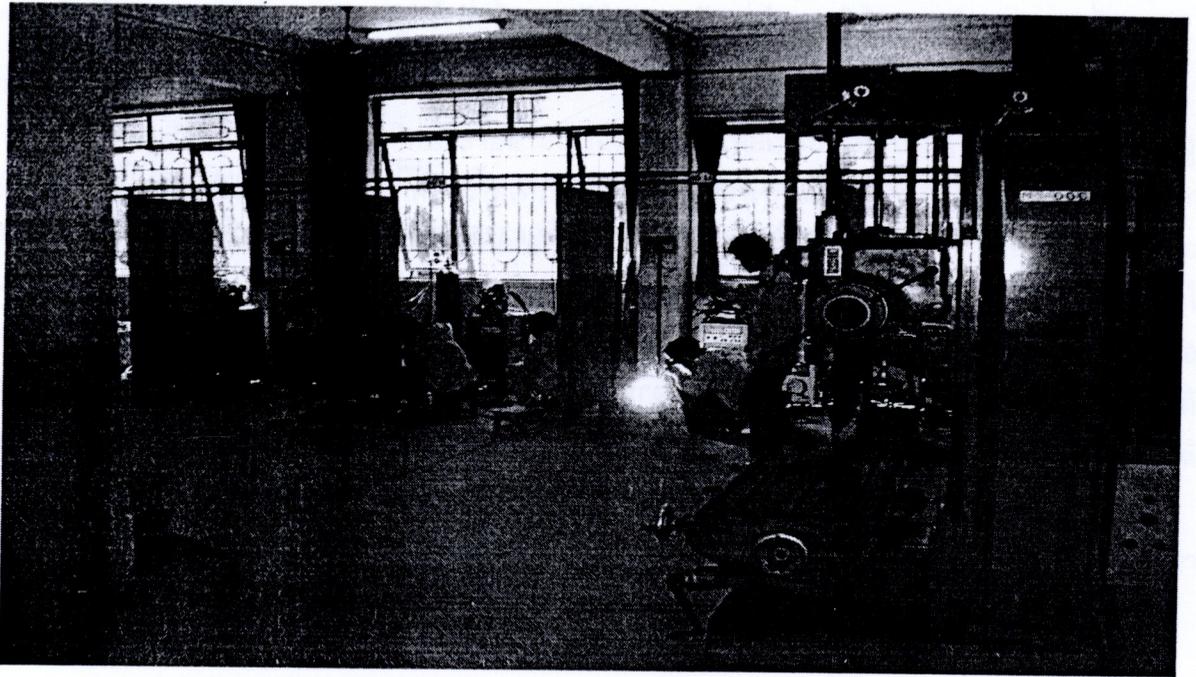
Source: UNESCO, year 2005

การอาชีวศึกษาและเทคนิค (Vocational and Technical Education)

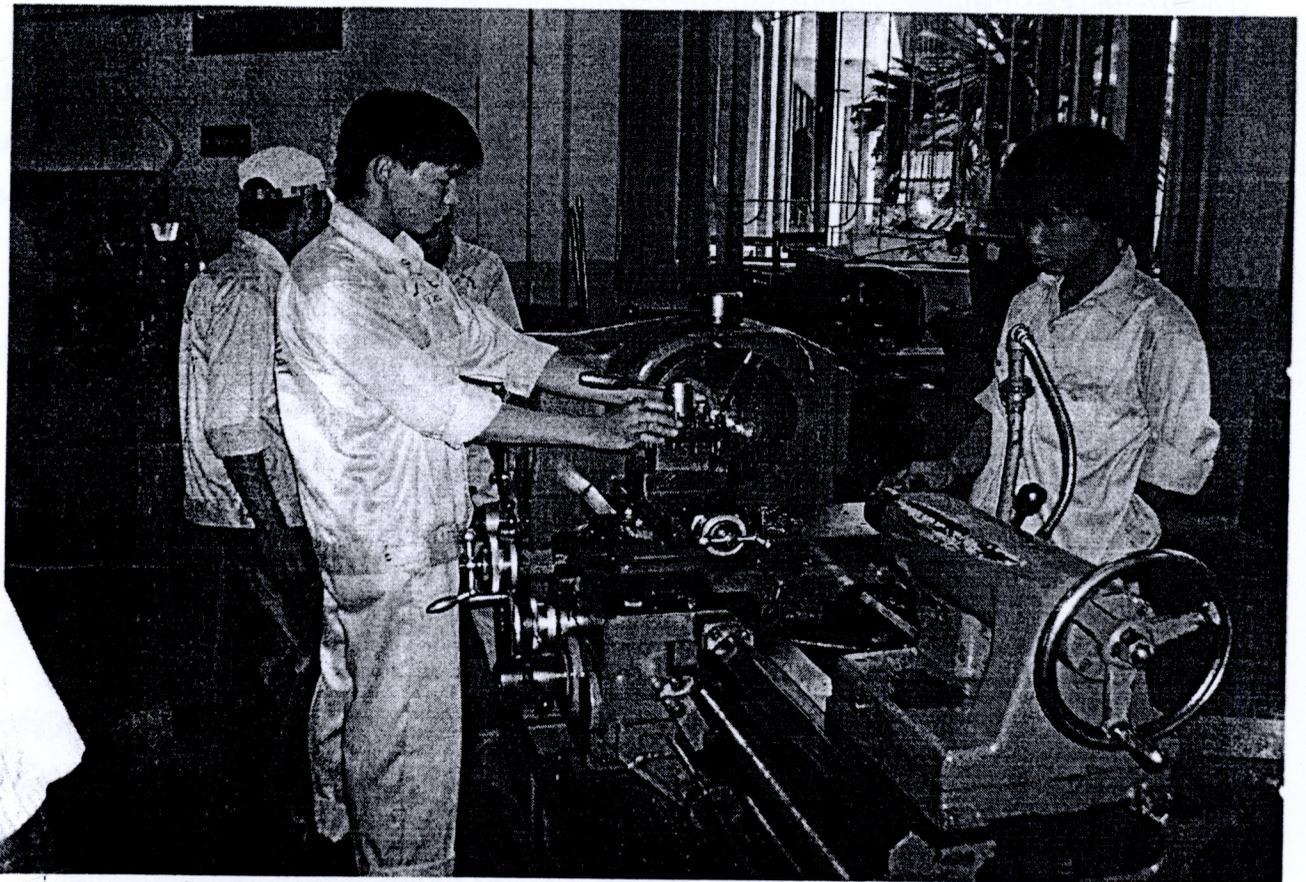
การศึกษาระดับอาชีวศึกษาของประเทศเวียดนามจะจัดการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย กล่าวคือ รับนักเรียนที่ผ่านการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ซึ่งใช้ข้อสอบกลางระดับประเทศวัดความรู้ผ่านหรือตก) แล้วจึงสอบคัดเลือกเข้าเรียนในมหาวิทยาลัย ยกตัวอย่างเช่นที่มหาวิทยาลัยอุตสาหกรรมฮานอยจะรับนักศึกษาเข้าศึกษา 3 ระดับ คือ สอบผ่านเข้าเรียนในระดับดีมาก คือเข้าเรียนในหลักสูตรปริญญาตรี 4 ปี สอบผ่านเข้าเรียนในระดับดี คือ เข้าเรียนในหลักสูตร 1½ ปี เทียบเท่ากับ ปวส. ในประเทศไทย และสอบผ่านเข้าเรียนในระดับพอใช้ คือ เข้าเรียน ½ ปี เทียบเท่ากับ ปวช.

นั่นคือ การศึกษาระดับอาชีวศึกษาหรือระดับ Technician จะไม่เปิดรับผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้งนี้ภายใต้ความเชื่อที่ว่า “นักศึกษาที่จะเรียนสายอาชีพต้องมีความรู้พื้นฐานวิชาสามัญดีก่อน” นักศึกษาสายอาชีพของประเทศเวียดนามจึงมีศักยภาพเพียงพอที่จะประยุกต์ความรู้สามัญเพื่อพัฒนางานวิชาชีพได้ค่อนข้างดีนั่นเอง

ในขณะที่การจัดการศึกษาระดับอาชีวศึกษาของประเทศไทย จัดตั้งแต่จบมัธยมศึกษาตอนต้น นอกจากนี้นักเรียนที่เข้าเรียนในสถาบันอาชีวศึกษาส่วนใหญ่ มีผลการเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นค่อนข้างต่ำ (ประเมินผลโดยครูประจำวิชา) การเรียนการสอนในระดับอาชีวศึกษาเน้นการฝึกปฏิบัติมากกว่า การให้ความรู้วิชาการ (Cognitive skills) และนักเรียนที่เข้าเรียนในระดับ Technician ส่วนใหญ่ได้แก่ผู้สำเร็จการศึกษาระดับ ปวช.

ที่มา: ภาพการฝึกปฏิบัติงานในห้องปฏิบัติการของนักศึกษามหาวิทยาลัยอุตสาหกรรมอานอยระดับ ป.วช.

ที่มา: ภาพการฝึกปฏิบัติงานในห้องปฏิบัติงานของมหาวิทยาลัยอุตสาหกรรมอานอยระดับ ป.วส.

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ วิพากษ์และสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบายภายในประเทศและระหว่างประเทศ

โครงสร้างแรงงาน

ด้านปริมาณแรงงาน (Labour supply) ในระยะเวลาอันใกล้ประเทศไทยจะประสบปัญหาปริมาณการเพิ่มขึ้นของแรงงานที่จะหยุดตัวลงและจะไม่สมดุลกับแรงงานที่ต้องออกหรือเกษียณอายุ ในขณะเดียวกันอายุเฉลี่ยของแรงงานไทยจะสูงขึ้น โดยที่แรงงานที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปีจะลดลงซึ่งแนวโน้มนี้ก่อตัวมาตั้งแต่เมื่อ 15 ปีที่แล้ว ในขณะที่เวียดนามซึ่งมีอัตราการเกิดของประชากรแม้ว่าจะลดลงในปัจจุบัน แต่ผลของการเพิ่มขึ้นในช่วงที่ผ่านมาทำให้ปริมาณของแรงงานยังคงสูงต่อไปในทศวรรษหน้า จากนั้นจะคงตัว นอกจากนี้ผลของการลดปริมาณแรงงานภาคเกษตรกรรมสูงอันเนื่องมาจากนโยบายของรัฐทำให้ปริมาณแรงงานภาคเกษตรกรรมหลังไหลเข้าสู่แรงงานภาคอุตสาหกรรมและบริการเพิ่มขึ้น

ด้านอัตราค่าจ้าง

ประเทศไทย อัตราค่าจ้างค่อนข้างต่ำมากสำหรับแรงงานระดับล่างจนทำให้ไม่สามารถดำรงชีพในสถานะเศรษฐกิจปัจจุบันได้ สถานประกอบการจึงเสนอทางออกให้โดยการให้ทำงานมากขึ้น (Over time) ถึงกระนั้น ประเทศไทยก็ยังคงนโยบายค่าจ้างแรงงานต่ำโดยมีความเชื่อว่าการกดค่าจ้างแรงงานต่ำจะช่วยให้สินค้าที่ผลิตในประเทศไทยสามารถแข่งขันกับตลาดโลกได้ ความเชื่อและนโยบายการกดค่าจ้างแรงงานต่ำจะไม่สามารถคงอยู่ต่อไปได้นาน ยกเว้นประเทศไทยจะรับแรงงานอพยพเข้ามาทำงานแทนแรงงานระดับล่าง ทั้งนี้เนื่องจากว่าประชากรไทยยุคใหม่จะมีการศึกษาถึงระดับอุดมศึกษาและจะไม่ยอมรับค่าจ้างแรงงานต่ำอีกต่อไป ในขณะที่เวียดนามมีแรงงานที่อพยพจากภาคเกษตรกรรมจำนวนมาก จึงทำให้เวียดนามยังคงจ่ายค่าจ้างแรงงานต่ำได้และจะยังคงอยู่ต่อไปอีกนาน แม้ว่าจะพบว่าค่าจ้างแรงงานในประเทศเวียดนามค่อนข้างง่ำเหลี่ยมล้ำกันมากระหว่างแรงงานที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมสมัยใหม่ซึ่งจะได้รับค่าจ้างแรงงานค่อนข้างสูง แต่เมื่อเปรียบเทียบกับค่าจ้างแรงงานในประเทศไทย ค่าจ้างแรงงานในประเทศเวียดนามยังต่ำกว่าอยู่มาก

ด้านที่เกี่ยวข้องกับภาคอุตสาหกรรม

ในช่วงแรกของแรงงานในประเทศไทย ส่วนใหญ่ไม่มีการศึกษา หรือมีการศึกษาค่อนข้างต่ำและเป็นแรงงานที่อพยพมาจากชนบทที่มีการยอมรับเงื่อนไขของทุกสภาพการทำงาน จำนวนมากยังคงเดินทางไปกลับระหว่างที่ทำงานกับครอบครัว บางคนกลับไปทำการเกษตรเมื่อถึงฤดูกาลและกลับเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมเมื่อว่างเว้นจากการทำเกษตรกรรม แตกต่างจากแรงงานในยุคนี้ซึ่งมีการศึกษาสูงขึ้น ย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในเมืองและมีความต้องการมากขึ้นกว่าแรงงานยุคแรก เช่น ต้องการที่อยู่อาศัย ต้องใช้จ่ายเงินเพื่อการศึกษาของบุตร เป็นต้น ในขณะที่ในเวียดนาม บรรยากาศความสัมพันธ์ระหว่างแรงงานกับภาคอุตสาหกรรมเป็นไปในรูปของการมีสหภาพแรงงานที่เข้มแข็ง มีกฎหมายแรงงานที่ให้ประโยชน์ต่อแรงงานในภาคอุตสาหกรรมสมัยใหม่(modern industries) ซึ่งก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายด้านแรงงานสูง (labour costs) และเป็นเงื่อนไขของการตัดสินใจไม่เข้าไปลงทุนในเวียดนาม

ระบบการศึกษา

จากการวิเคราะห์ระบบการศึกษาสายสามัญของประเทศไทยเปรียบเทียบกับระหว่างก่อนและหลังปฏิรูปการศึกษา พบว่าในช่วง 20 ปีประเทศไทยได้เพิ่มปริมาณของผู้เข้าเรียนอย่างรวดเร็ว และถึงปัจจุบันคนไทยเกือบร้อยละ 90 เรียนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและเทียบเท่า เนื่องจากประเทศไทยได้ขยายโรงเรียนอย่างมากในช่วงที่มีอัตราการเกิดสูง แต่ต่อมาในช่วง ปี ค.ศ. 1970 เป็นต้นมาปริมาณการเกิดลดลง จึงทำให้โรงเรียนพยายามส่งเสริม กระตุ้นให้นักเรียนเรียนต่อมากขึ้น นอกจากนี้การบริการของการศึกษานอกโรงเรียน และการจัดการศึกษาระดับอาชีวศึกษา มีส่วนผลักดันให้มีปริมาณของผู้เข้าเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสูงขึ้น ในส่วนของประเทศเวียดนาม พบว่าการขยายปริมาณผู้เข้าเรียนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีมาก่อนประเทศไทยจึงทำให้แรงงานในประเทศเวียดนามมีการศึกษาเฉลี่ยสูงกว่าแรงงานในประเทศไทย อย่างไรก็ตามรัฐบาลประเทศเวียดนามไม่สามารถจัดหาสถานศึกษาและอุปกรณ์การเรียนได้อย่างเพียงพอ ดังนั้นจึงมีการจัดการศึกษารอบเช้าและรอบบ่ายในหลายพื้นที่

การคัดเลือกนักเรียนเข้าเรียน

หากกล่าวโดยภาพรวมการศึกษาในประเทศไทยเป็นไปอย่างเสรีและอัตโนมัติ กล่าวคือ ไม่มีการคัดเลือกเฉพาะผู้เรียนดีหรือเรียนเก่งเข้าศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นยังมีนโยบายไม่ให้มีการตกชั้นแม้ว่านักเรียนผู้นั้นจะเรียนอ่อนเพียงใดก็ตามอีกด้วย ซึ่งจุดนี้เป็นปัจจัยเงื่อนไขทำให้นักเรียนไม่กระตือรือร้น ใฝ่เรียนหนังสือหรือทำงานส่งครูแต่อย่างใด ซึ่งเป็นปัญหาที่ก่อตัวไปสู่พฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาในการทำงานในอนาคตอีกด้วย ในขณะที่เดียวกันพฤติกรรมการเกียจคร้านในการเรียนส่งผลต่อนักเรียนที่เรียนดี ขยันเนื่องจากต้องตกอยู่ในสภาพบรรยากาศที่ไม่ส่งเสริมให้การเรียนรู้เป็นไปในสภาพที่ควรจะเป็นนั่นเอง

ที่กล่าวข้างต้นนั้นคือภาพรวมของระบบการศึกษาไทย แต่ในสภาพของความเป็นจริง โรงเรียนที่มีชื่อเสียง มีความพร้อมมักคัดเลือกเฉพาะนักเรียนที่เรียนดี ผู้ปกครองมีศักยภาพที่จะสนับสนุนการศึกษาของบุตรได้ ในประเด็นนี้ได้สร้างช่องว่างอย่างมากที่ก่อให้เกิดความแตกต่างระหว่างโรงเรียนที่มีความพร้อมประกอบด้วยนักเรียนเก่ง ในทางตรงกันข้ามโรงเรียนที่ไม่มีความพร้อมกลับได้นักเรียนที่เรียนอ่อน และไม่ตั้งใจเรียน นี่คือผลของการจัดการศึกษาที่รัฐไม่ยอมลงทุนจัดการศึกษาแบบให้เปล่าอย่างจริงจังเช่นในประเทศอื่น ๆ เช่น Morocco หรือประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่นในสหรัฐอเมริกาหรือในยุโรป

นอกจากนี้รัฐบาลยังมีนโยบายส่งเสริมการเรียนที่ย่นระยะเวลาลงอีกในรูปของการศึกษานอกระบบ ซึ่งโดยหลักการแล้วการศึกษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่มีความหมายและสำคัญต่อการก่อตัวขององค์ความรู้ที่จะทำให้นักเรียนสามารถประยุกต์ใช้ในการศึกษาต่อหรือการทำงานได้

การศึกษาในประเทศเวียดนามมีระบบการคัดเลือกนักเรียนด้วยการสอบ หากนักเรียนสอบไม่ผ่านต้องเรียนซ้ำชั้น อย่างไรก็ตามเวียดนามยังคงปัญหาด้านคอร์ปชั่นอยู่มากและเป็นไปอย่างกว้างขวางตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงอุดมศึกษา และเป็นปัญหาของความเหลื่อมล้ำด้านความเสมอภาค

ด้านการอาชีวศึกษาและเทคนิค (Vocational and Technical Education)

หากเปรียบเทียบระหว่างการศึกษในสายสามัญกับสายอาชีวศึกษาแล้ว ดูเหมือนว่าสังคมไทยจะยอมรับและมองว่าสายอาชีวศึกษาดีกว่าสายสามัญ จากมุมมองนี้ประกอบกับนักเรียนที่เข้าไปเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาด้านการเรียนที่มีคุณภาพต่ำ จึงทำให้มีผลต่อหลังจากจบการศึกษาและเข้าไปทำงานก็จะได้รับเงินค่าจ้างต่ำด้วย ในประเทศไทยโดยทั่วไปคนจะมองว่าการศึกษาระดับอาชีวศึกษา(มัธยมศึกษาตอนปลาย) หรือ ปวช. และระดับเทคนิค(ปวส.) อยู่ในสายเดียวกันเนื่องจากนักเรียนที่จบจาก ปวช. ก็สามารถเรียนต่อ ปวส. และอาจศึกษาต่อถึงระดับปริญญาตรีได้ แม้ว่าเขาจะขาดความรู้พื้นฐานวิชาสามัญที่มีความสำคัญอย่างมากในการเรียนระดับดังกล่าวก็ตาม ด้วยเหตุนี้จึงทำให้นักเรียนสายสามัญที่เรียนดี เรียนเก่งลงเลใจที่จะเข้าศึกษาต่อสายเทคนิค ซึ่งต่างจากสังคมนิยมเวียดนามที่มองว่าการศึกษาก่ออุตสาหกรรมเป็นตัวนำสำคัญของการพัฒนาและด้วยเหตุนี้งานอุตสาหกรรมจึงได้รับการยกย่องอย่างสูงในสังคม การจัดการศึกษาอาชีวศึกษา(มัธยมศึกษาตอนปลาย)หรือ เทียบเท่า ปวช. จะเน้นการฝึกอย่างง่ายและไม่สามารถเรียนต่อระดับสูงขึ้นได้ ในขณะที่นักศึกษาที่เรียนในระดับเทคนิค(ปวส.) คือผู้สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาสายสามัญและจะได้รับการฝึกเป็นช่างเทคนิคระดับกลางและระดับสูง

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับประเทศไทย

ด้านแรงงาน ประเทศไทยยังต้องการแรงงานอพยพแต่ควรต้องอยู่ในกรอบกฎหมาย นอกจากนี้ควรส่งเสริมให้มีการยกผลผลิตภาพแรงงาน (productivity) ให้สูงขึ้นและควรมีกฎหมายจำกัดชั่วโมงการทำงานให้ลดลง เนื่องจากแรงงานในประเทศไทยทำงานมากที่สุดในโลก แม้ว่าประเทศไทยจะขาดแคลนแรงงานก็ตาม เพื่อให้แรงงานได้พักผ่อน

ด้านค่าจ้างแรงงาน ต้องจัดหานโยบายลดช่องว่างระหว่างผู้มีรายได้น้อยและสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรส่งเสริมด้านสวัสดิการให้กับแรงงานอย่างเหมาะสม

ด้านการศึกษสายสามัญ ควรพัฒนากระบวนการสอบคัดเลือก คัดสรรนักเรียนที่เรียนเก่งในระดับต่าง ๆ มากกว่าปล่อยให้เรียนต่อไปสูง ๆ แต่ไร้คุณภาพ ไร้ความรับผิดชอบซึ่งจะรังแต่ก่อให้เกิดปัญหาอุบัติเหตุเพื่อ (inflation) และเมื่อจบการศึกษาสูง แต่ก็ไม่สามารถหางานทำ หรือไม่มีคุณสมบัติที่จะเข้าทำงานได้ และสุดท้ายบัณฑิตเหล่านั้นต้องไปทำงานชนิดเดียว ตำแหน่งเดียวกับผู้จบการศึกษามาดับดับ นับว่าสูญเสียเปล่าทางการศึกษาและการลงทุนมาก

ด้านอาชีวศึกษาและเทคนิค พึงส่งเสริมและยกระดับคุณค่าของการศึกษาระดับเทคนิค (Technician) โดยรับผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายซึ่งมีพื้นฐานความรู้สายสามัญดี การจัดการศึกษาระดับนี้ควรส่งเสริมให้สถานประกอบการหรือสภาอุตสาหกรรม สมาคมการค้าและ ฯลฯ เข้ามามีส่วนร่วมในการฝึกอบรมทักษะต่าง ๆ ด้วย นอกจากนี้ควรส่งเสริมให้มีการส่งเสริมร่วมมือกันระหว่างมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยเทคนิคในการผลิตนักเทคนิคที่มีคุณภาพ เช่น ความร่วมมือให้นักศึกษาของวิทยาลัยเทคนิคเข้ามาเรียนวิชาสามัญในมหาวิทยาลัยซึ่งมีมาตรฐานการเรียนการสอนสูง ในขณะที่วิทยาลัยเทคนิคสอนวิชาอาชีพพร้อมกับสถานประกอบการ เป็นต้น

บรรณานุกรม

Grugulis, Irena; Warhurst, Christ; and Keep, Ewart.(2004). “What Happening to ‘Skill’?” in Warhurst, Christ; Grugulis, Irena; and Keep, Ewart(Editors). **The Skills That Matter**. New York: Palgrave MacMillan.

Kelly, Kristy “The Higher Education System in Vietnam” <http://www.wes.org/ewenr/00may/feature.htm>.

Rosalie Giacchino-Baker(2007) **KAPPA DELTA PI RECORD • SUMMER 2007**

Vietnam Development Report 2007 (2006). **Aiming High**. Joint Donor Report to the Vietnam Consultative Group Meeting Ha Noi December 14-15.

Vietnam Economic Studies (2000). **Executive Report on Strategies in Vietnam**.

www.icongroupedition.com.